

Næringsutvikling og attraktivitet Østfold

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 28/2010

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling og attraktivitet Østfold
TF-notat nr:	28/2010
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	29. desember 2010
Gradering:	Åpen
Antall sider:	55
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-391-9
ISSN:	1891-053X
Pris:	160,-
	Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no

Prosjekt:	Attraktivitet langs tre dimensjoner
Prosjektnr.:	20100820
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Østfold fylkeskommune

Resymé:

Dette notatet er en analyse av næringsutvikling og attraktivitet i Østfold. Først beskrives utviklingstrekk i Østfold med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Deretter beskrives utvikling i næringslivet gjennom NæringsNM, som måler nyetablering, vekst og lønnsomhet i næringslivet. I den siste delen av notatet presenterer vi to modeller for å analysere attraktivitet. Attraktivitetsbarometeret, som vi tidligere har utviklet, er en metode for å måle attraktivitet som bosted. Deretter presenterer vi en nyutviklet analysemodell som vi har kalt Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell hvor regioners utvikling forklares av tre typer attraktivitet. Det er attraktivitet som bosted, attraktivitet som besøkssted og attraktivitet for bedrifter i basisnæringer.

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Denne rapporten er dels en videreføring av tidligere næringsanalyser, og dels en helt ny analysemetode kalt Attraktivitetspyramiden.

Utviklingen i Østfold blir i denne rapporten beskrevet i fire kapitler. I de tre første kapitlene vil en kjenne igjen tema og indikatorer fra tidligere næringsanalyser. Først ser vi på utviklingen med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Deretter beskrives utviklingen i næringslivet gjennom NæringsNM.

Attraktivitetsbarometeret i kapittel 3 beskriver steders attraktivitet for bosetting.

I det siste kapitlet i rapporten presenterer vi for første gang en ny analysemetode for å forklare vekst og nedgang i regioner: Attraktivitetspyramiden.

Attraktivitetspyramiden handler om at steders utvikling er et resultat av stedenes attraktivitet på tre områder: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøk og attraktivitet som bosted. Østfold har blitt analysert med hensyn til sin attraktivitet på disse tre områdene.

Oppdragsgiver for denne analysen er Østfold fylkeskommune.

Metodeutviklingen til Attraktivitetspyramiden er delvis finansiert av Oslofjordfondet, som har som formål å styrke forskning for regional innovasjon og utvikling.

Bø, 20. 12 2010

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

1. Befolkning og arbeidsplasser	7
1.1 Arbeidsplasser	11
2. NæringsNM	18
3. Attraktivitetsbarometeret	32
3.1 Hva forklarer bostedsattraktivitet?.....	34
4. Attraktivitetspyramiden	37
4.1 Besøksnæringer.....	39
4.2 Basisnæringer	41
4.3 Bosted	43
4.4 Profiler	44
4.5 Attraktivitet og utvikling.....	48
4.6 Samlet attraktivitet	51
4.7 Samlet attraktivitet for fylkene.....	52
4.8 Samlet attraktivitet for regionene	53
4.9 Samlet attraktivitet i kommunene.....	54

Sammendrag

Denne rapporten er en analyse av næringsutvikling og attraktivitet i Østfold. Første del tar for seg de generelle utviklingstrekkene med hensyn til befolkning, arbeidsplasser og næringsliv.

Deretter har vi analysert Østfolds attraktivitet for bosted, bedrifter og besøk.

Østfold har hatt en vekst i folketallet på nesten ti prosent fra 2000 til 2010. Østfold har hatt netto innflytting fra andre fylker i alle de ti siste årene. Befolkningsveksten i Østfold er også ganske jevnt fordelt i fylket, alle regioner og nesten alle kommuner har vokst.

Arbeidsplassutviklingen i Østfold har ikke hatt like positiv utvikling som folketallet. Antall arbeidsplasser i Østfold økte riktignok med 7,5 prosent fra 2000 til 2009, men her er veksten på landsbasis 10,4 prosent. Antall arbeidsplasser vokser dermed raskere på landsbasis enn i Østfold. Østfold ble også ganske hardt rammet av ettervirkningen av finanskrisen. Antall arbeidsplasser sank med 2,5 prosent fra slutten av 2008 til slutten av 2009. Ingen andre fylker i landet hadde så stor nedgang. Det er industrien i Østfold som utvikler seg svakt og trekker ned arbeidsplassveksten. Antall industriarbeidsplasser i Østfold har sunket med over 5000 fra 2000 til 2009.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Næringslivet i Østfold utvikler seg ikke bra i forhold til næringslivet ellers i landet. Både lønnsomheten og veksten i bedriftene i Østfold var svak i 2009, og Østfold ble rangert som nummer 17 av 19 fylker for samlet næringsutvikling. Det er klart den dårligste plasseringen Østfold har hatt i NæringsNM.

Østfold er heldigvis svært attraktivt som bosted. Attraktivitetsbarometeret, som måler regionens tiltrekningskraft på innflyttere etter at det er korrigert for virkningen av arbeidsplassveksten, viser at alle regionene i fylket har vært svært attraktive og at nesten alle kommunene også har vært attraktive som bosted de siste tre årene. Dette har bidratt til at befolkningsutviklingen har blitt langt bedre enn en ellers kunne forvente ut fra arbeidsplassutviklingen.

I siste del av denne rapporten ser vi på attraktivitet langs de tre dimensjonene besøk, bedrifter og bo-setting.

Østfold er ikke et besøksfylke. Besøksnæringer, som er kjennetegnet av at kundene må være personlig til stede, er underrepresentert i fylket. Det er betydelig handelslekkasje til Akershus og Oslo. Rygge og Hvaler utvikler seg imidlertid svært positivt når det gjelder vekst i besøksnæringer.

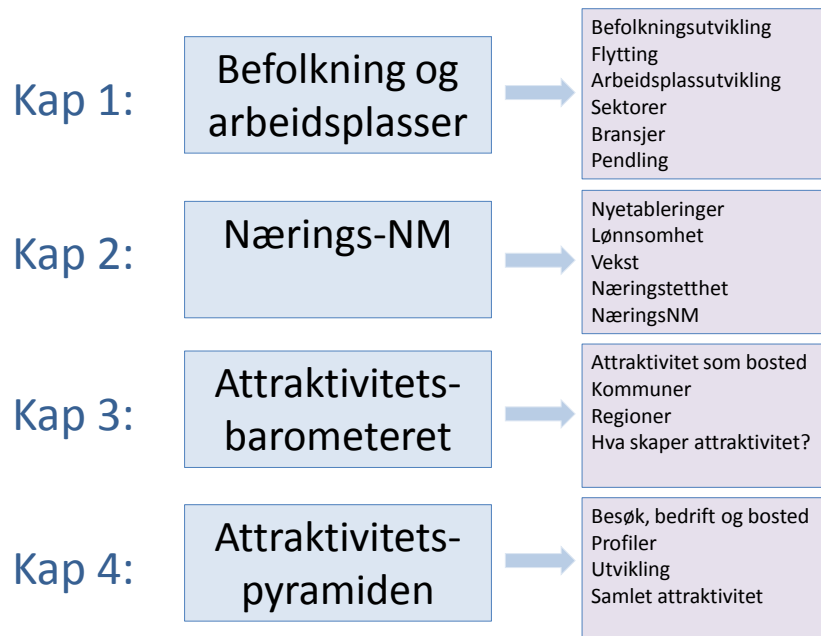
Østfold er tradisjonelt et industrifylke, men antall arbeidsplasser i industrien har sunket bratt de siste årene. Rett nok har industriarbeidsplasser vært synkende i hele landet, men noen fylker har likevel oppnådd vekst. Østfold er blant de fylkene i landet som har mistet flest industriarbeidsplasser. Østfold har dermed ikke vært særlig attraktivt for bedrifter i basisnæringene de siste årene.

Hvis vi legger sammen Østfolds attraktivitet langs de tre dimensjonene, vil den sterke bostedsattraktiviteten dominere. Vekstimpulsene fra bostedsattraktiviteten er langt sterkere enn de negative impulsene fra svekket bedriftsattraktivitet. Østfold har høyest bostedsattraktivitet av alle fylkene i landet. Østfold har dermed hatt nest høyest samlet attraktivitet av alle fylkene de siste ti årene.

Østfold er et fylke der det er mulig å ha vekst basert på attraktivitet som bosted alene. Dette avhenger imidlertid av at arbeidsmarkedet i Akershus og Oslo utvikler seg positivt, slik at antallet pendlere bosatt i Østfold kan vokse. Dersom Østfold ønsker vekst basert på egne arbeidsplasser, må attraktiviteten for besøk og bedrifter i basisnæringer styrkes.

Innledning

Denne rapporten er bygd opp i fire hovedkapitler som har som hensikt å beskrive næringsutvikling og attraktivitet i Østfold.

Figur 1: Rapportens innhold.

I det første kapitlet presenteres statistikk over hovedtrekkene i befolkningsutviklingen og utviklingen av arbeidsplassene. Dette er de aller viktigste størrelsene for beskrivelse av regional utvikling.

I kapitlet om NæringsNM analyseres næringslivets utvikling på bakgrunn av nyetableringer, lønnsomhet og vekst. Dette er tre faktorer som til sammen gir en pekepinn på hvor godt næringslivet i regionene gjør det sammenliknet med næringslivet i andre regioner. Regioner som gjør det godt i NæringsNM har en tendens til også å ha høyere vekst i antall arbeidsplasser, men det finnes unntak.

Attraktivitetsbarometeret, som blir beskrevet i kapittel 4, har til hensikt å måle attraktiviteten som bosted i kommuner og regioner. Me-

to den er basert på nettoflyttingen. Noen steder trekker til seg mer innflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, og slike steder vil få vekst på grunn av høy bostedsattraktivitet.

I det siste kapitlet presenterer vi en ny modell kalt Attraktivitetspyramiden. I denne modellen defineres tre typer attraktivitet: Attraktivitet som bosted, attraktivitet for besøkende og attraktivitet for bedrifter. Attraktivitetspyramiden er en modell for å forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre har nedgang. Attraktivitetspyramiden vil dermed gi analyser og forklaringer på den utviklingen som blir presentert i det første kapitlet om befolkning og arbeidsplasser. Attraktivitetspyramiden er også et verktøy for å utvikle strategier for steders utvikling.

1. Befolkning og arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive hovedtrekk i befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen¹. Befolkningsutviklingen i en region vil være et resultat av den samlede utviklingen i en region. En positiv befolkningsutvikling skaper vekst, men befolkningsveksten kan også være et barometer for at regionen er i en positiv utvikling. Regioner som har god næringsutvikling og som er gode bosteder, vil få en positiv befolkningsutvikling. Vekst i arbeidsplasser har tradisjonelt vært det viktigste virkemidlet for å få til vekst i folketallet. Vekst i arbeidsplasser er også et mål i seg selv for de fleste regioner.

Befolkningsutviklingen i Østfold

Folketallet i Østfold har økt jevnt siden 50-tallet. I 1951 bodde det 185 492 personer i Østfold, men dette var steget til 271 662 ved inngangen av 2010.

Befolkningsveksten var sterk på 50- og 60-tallet, men begynte å flate ut på 70-tallet. På 80- og 90-tallet var det enkelte år med nedgang i folketallet, selv om nedgangen var liten. Fra midten av 90-tallet har Østfold igjen hatt sterk vekst.

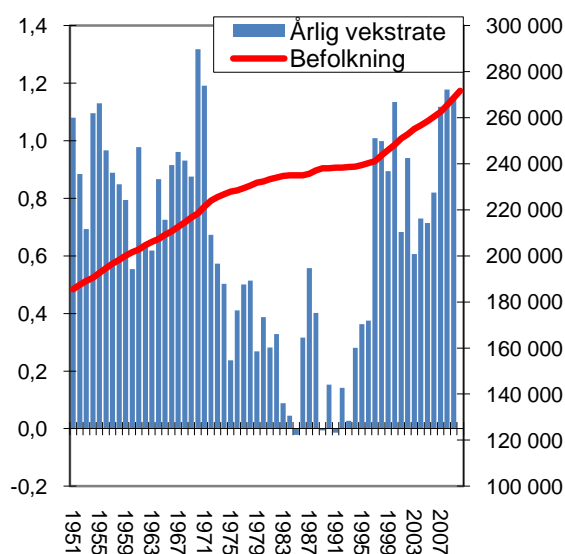
Folketallet i Østfold økte med 3 078 personer i 2009. Befolkningsveksten tilsvarte 1,1 prosent av folketallet.

Befolkningsveksten i 2009 var så vidt litt svakere enn i 2008, men det har vært god vekst de siste årene. Det har spesielt vært en sterk vekst de siste tre årene.

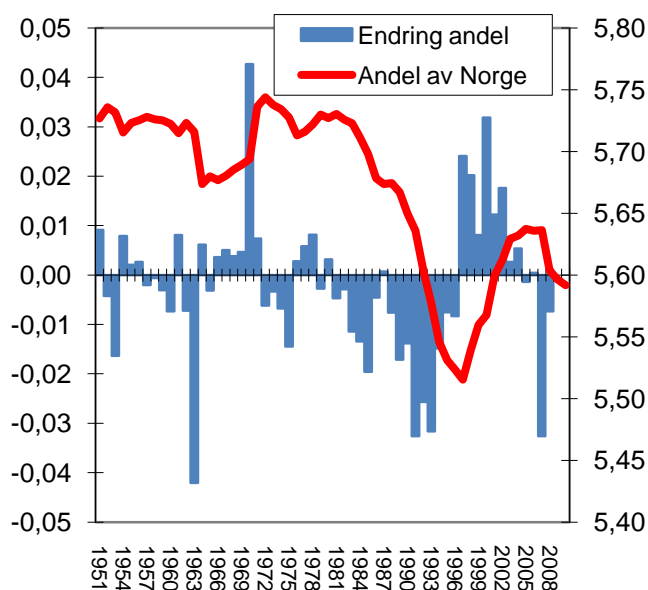
Andel av befolkningen

En annen måte å måle folketallsutviklingen, er å se på et områdes andel av befolkningen på landsbasis. Befolkningen i Norge har økt i hele perioden, slik at et område med stabil befolkning vil få en stadig mindre andel av befolkningen.

Til tross for den sterke økningen i folketallet i Østfold, er andelen i dag lavere enn i begynnelsen av perioden. Østfolds befolkning utgjorde 5,7 prosent av den totale befolkningen i 1951, og andelen var gått ned til 5,6 prosent i 2010. Nedgangen er altså ikke veldig stor.

Figur 2: Folketallet (høyre akse) og årlige vekstrater i prosent (venstre akse) for Østfold.

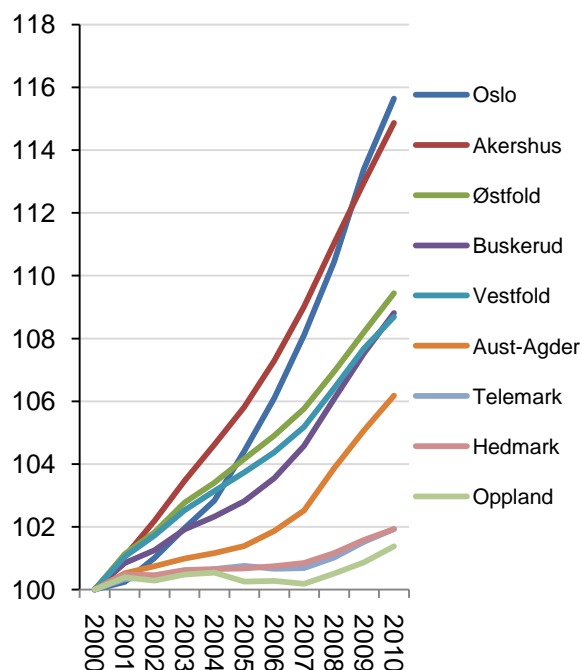
Figur 3: Østfolds andel av befolkningen i Norge i prosent (høyre akse), samt årlige endringer i denne andelen (venstre akse).

Østfold sammenliknet med andre fylker

Østfold har hatt en utvikling lik Buskerud og Vestfold. Disse tre fylkene har god vekst, og beholder sine andeler av folketallet i landet. Her har veksten vært omtrent som landsgjennomsnittet. Utviklingen har vært bedre enn Aust-Agder, Hedmark, Telemark og Oppland, men dårligere enn Oslo og Akershus.

Oslo har hatt sterkest vekst av alle fylkene fra 2000 til 2010. Veksten i Oslo var særlig sterk i de siste årene, mens Akershus hadde sterkest vekst i begynnelsen av denne perioden.

Østfold er i likhet med Buskerud og Vestfold såpass nær Oslo at de får vekstimpulser derfra.

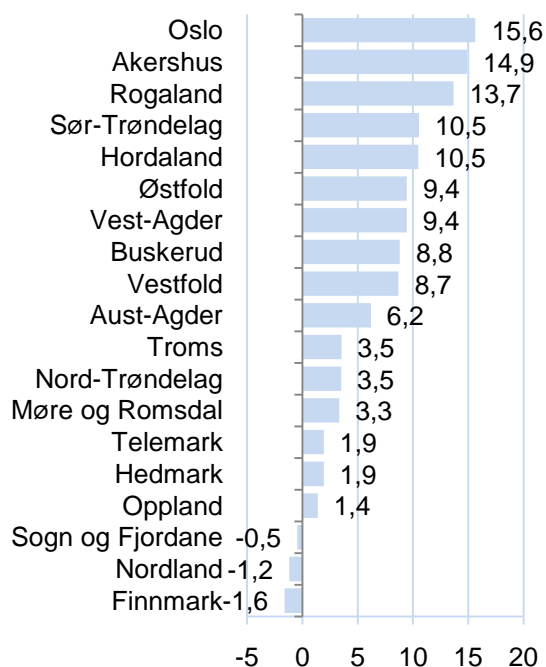
Figur 4: Befolkningsutviklingen i Østfold og nabofylker, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Befolkningsvekst i fylkene

I figur 5 ser vi en oversikt over veksten i alle fylkene fra 2000 til 2010.

Oslo og Akershus har hatt den sterkeste veksten. Vi skal senere se at dette er et område som har vært attraktivt for bosetting. Rogaland har den tredje høyeste veksten. Befolkningsveksten i Rogaland synes å komme av en sterk næringsutvikling og vekst i antall arbeidsplasser.

Østfold havner som sjetteste fylke, og har hatt en befolkningsvekst på 9,4 prosent siden 2000.

Figur 5: Befolkningsveksten i fylkene fra 2000 til 2010.

Befolkningsendringer, dekomponert for Østfold

I figur 6 er befolkningsendringene i Østfold i årene 2000-2009 brutt ned på fødselsoverskudd, som er antall fødte minus døde, netto innenlands flytting og netto innvandring fra utlandet.

Vi kan se at Østfold har hatt fødselsoverskudd i alle årene, som har bidratt til en positiv befolkningsutvikling. Fødselsoverskuddet har aldri vært høyere de ti siste årene enn den var i 2009, da 527 flere ble født enn døde.

Innvandringen til Østfold har også vært økende de siste årene. I de to siste årene har over 1600 i netto innvandret til Østfold. I 2001 var det bare 94 stykker. Innvandringen til Norge har spesielt skutt fart etter EU-utvidelsen i 2004, som førte til en sterk økning i arbeidsinnvandring fra nye EU-land.

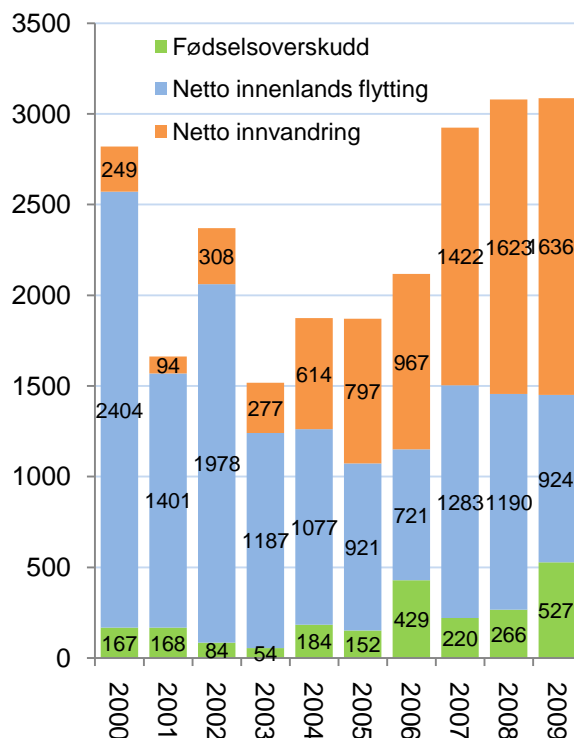
Østfold har hatt et overskudd i flyttebalansen hvert eneste år siden 2000. Enkelte år har nettoutflyttingen vært ganske stor, men var mindre i 2009 enn de to foregående årene.

Alle tre komponentene bidrar altså til den positive folketallsutviklingen i fylket. Siden 2006 har det vært innvandringen som har stått for det største bidraget.

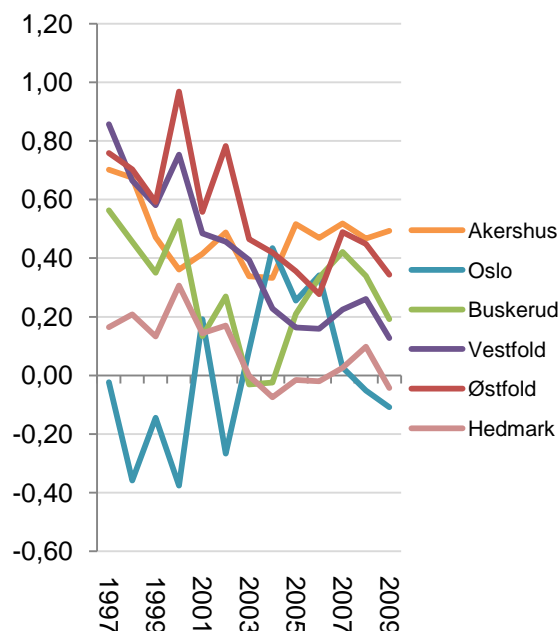
Nettoflytting i Østfold

Østfold har hatt høy netto innflytting sammenliknet med mange av nabofylkene. Østfold hadde spesielt høy innflytting rundt årtusenskiftet. De siste årene har nettoflyttingen vært noe lavere, og litt lavere enn i nabofylket Akershus. Vestfold har hatt en utvikling som har vært ganske lik Østfold, men har stort sett hatt litt lavere nettoflytting enn Østfold.

Oslo har selv hatt dårlig flyttebalanse enkelte år, men fylkene rundt har opplevd sterk vekst. Fylkene rundt Oslo drar nytte av at den funksjonelle Osloregionen gradvis eser utover.

Figur 6: Fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlandsk flytting i årene 2000-2009 i Østfold. Antall personer.

Figur 7: Nettoflytting innenlands i prosent av folketallet i perioden 1997-2009 for Østfold og nabofylker.

Regionale variasjoner

Alle regionene i Østfold har hatt sterk vekst i folketallet. Mossregionen har hatt sterkst vekst, og har vokst med nærmere elleve prosent. Nedre Glomma og Indre Østfold har hatt veldig lik utvikling, og har hatt en vekst på ni prosent. Alle disse tre regionene har hatt sterkere vekst enn landsgjennomsnittet på 8,5 prosent. Bare Halden og Aremark har hatt lavere vekst enn dette. Veksten har likevel vært god, og folketallet har økt med syv prosent.

Variasjon mellom kommuner

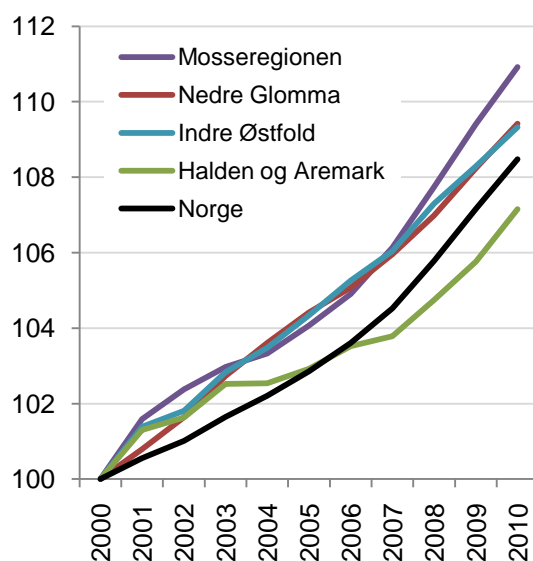
Mange av kommunene i Østfold har hatt høy befolkningsvekst de siste årene. Åtte kommuner er blant de 100 kommunene med sterkst vekst i landet siden 2005. Aller høyest vekst har Våler hatt, og er kommunen med 15. høyest folketallsvekst av alle kommunene i landet i perioden 2005-2010.

Våler har hatt høy netto innflytting i perioden. Dette er en liten kommune, der innflyttingen utgjør en stor prosentvis vekst av folketallet i begynnelsen av perioden. Det samme gjelder Hvaler, som har aller høyest netto innflytting og nest høyest vekst totalt i Østfold.

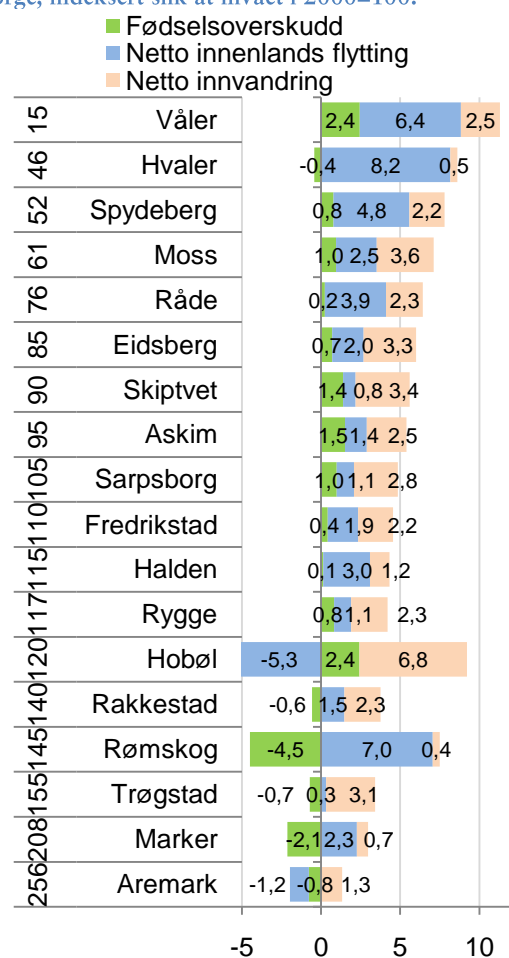
Våler og Hobøl er de to kommunene med høyest fødselsoverskudd i Østfold, mens Rømskog har et ganske stort fødselsunderskudd.

Hobøl og Aremark er de eneste kommunene som har netto utflytting. Hobøl er også den kommunen som har høyest netto innvandring relativt til folketallet. Dette kan henge sammen, da mange innvandrere flytter videre til en annen kommune etter første bosetting.

Aremark har dårligst befolkningsutvikling, og er eneste kommune i Østfold som ikke er blant halvdelen av kommunene i Norge med best befolkningsutvikling.

Figur 8: Utvikling av folketallet i regionene i Østfold og i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 9: Befolkningsendringer i kommunene i Østfold i perioden 2005-2010, dekomponert i prosent av folketallet. Tallene til venstre viser rangering blant landets 430 kommuner.

Arbeidsplasser

Nest etter befolkningsutviklingen, er arbeidsplassutviklingen den viktigste faktoren i regional utvikling. Arbeidsplassvekst er ofte et mål i seg selv, men har også tradisjonelt vært et viktig virkemiddel for å få en god befolkningsutvikling.

Arbeidsplassutvikling i Østfold

Antall arbeidsplasser i Østfold utviklet seg bedre enn landsgjennomsnittet fra 2000 til 2003. Etter det har antall arbeidsplasser vokst langsommere i Østfold enn i resten av landet.

Østfold har hatt en samlet vekst på 7,5 prosent det siste tiåret. Veksten på landsbasis har vært 10,4 prosent i samme periode.

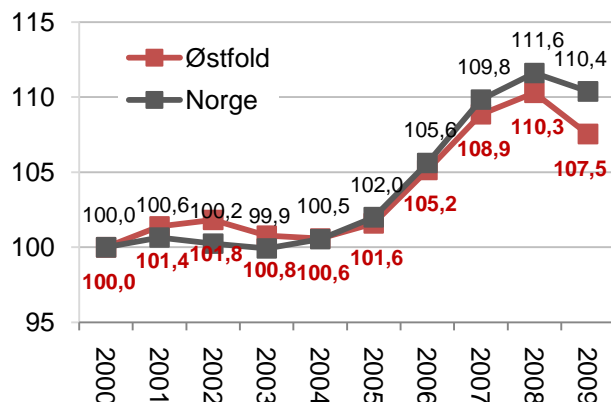
Utviklingen i fylkene

Rogaland har hatt den klart sterkeste veksten i antall arbeidsplasser de siste fem årene, med en årlig vekstrate på 3,2 prosent. Deretter følger Hordaland med en årlig vekstrate på 2,5 prosent de siste fem årene.

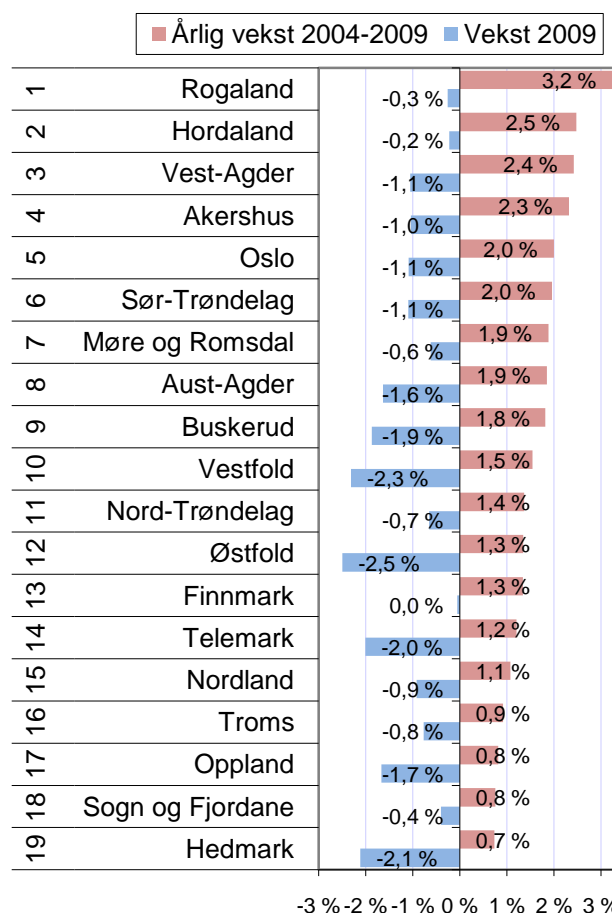
Den årlige vekstraten i antall arbeidsplasser i Østfold har vært på 1,3 prosent de siste fem årene. Dette er litt under middels av fylkene.

I 2009 fikk samtlige fylker en nedgang i antall arbeidsplasser. Finnmark hadde minst nedgang, mens Østfold fikk sterkeste nedgang. Nedgangen i Østfold ble på 2,5 prosent.

De seks fylkene med sterkeste nedgang er alle på Østlandet.

Figur 10: Utvikling i antall arbeidsplasser i Østfold og Norge i perioden 2000-2009, indeksert slik at nivået i 2000=100.

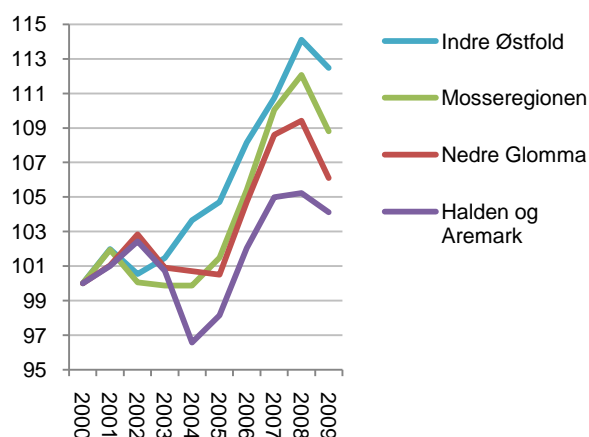
Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i 2009, samt gjennomsnittlig vekstrate siste fem år. Tallene til venstre viser rangering blant fylkene siste fem år.

Arbeidsplasser regioner

Indre Østfold har hatt den sterkeste veksten i antall arbeidsplasser av regionene i Østfold fra 2000 til 2009. Indre Østfold var den eneste regionen som hadde en sterkere vekst i antall arbeidsplasser enn landsgjennomsnittet i denne perioden.

Mosseregionen og Nedre Glomma fikk begge en kraftig nedgang i antall arbeidsplasser fra 2008 til 2009. Begge har lavere vekst i antall arbeidsplasser enn landsgjennomsnittet.

Halden og Aremark har hatt lavest vekst. Det skyldes spesielt en sterk nedgang fra 2002 til 2004.

Figur 12: Utviklingen i antall arbeidsplasser i regionene i Østfold, indeksert slik at nivået i 2000=100.

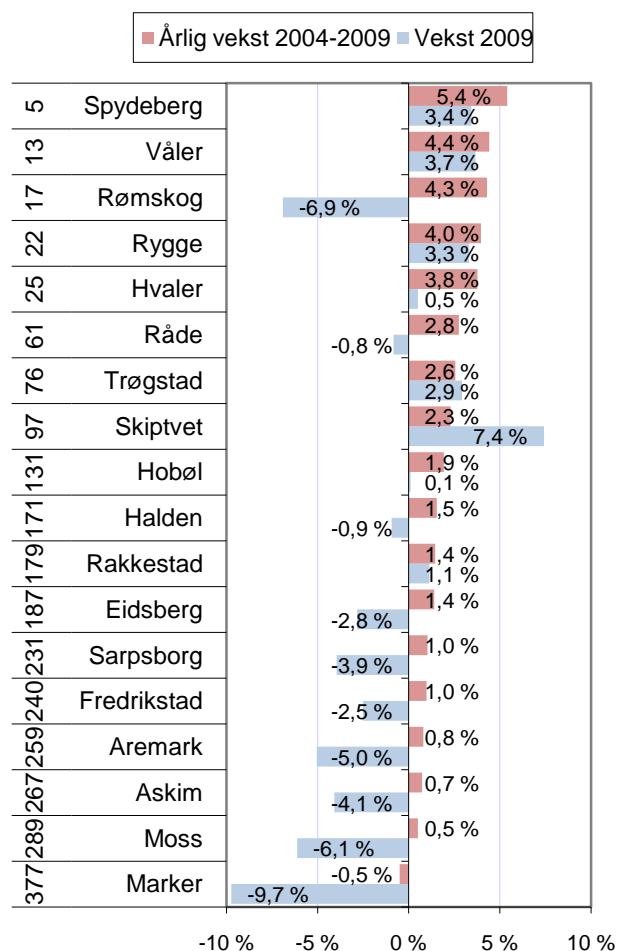
Arbeidsplasser kommuner

Spydeberg har hatt den klart sterkeste veksten i antall arbeidsplasser av kommunene i Østfold. Den årlige vekstraten de siste fem årene i Spydeberg har vært på 5,4 prosent. Det er bare fire kommuner i hele landet med sterkere vekst i antall arbeidsplasser de siste fem årene.

Kommuner som Våler, Rømskog, Rygge og Hvaler har også sterk vekst, med over fire prosent gjennomsnittlig årlig vekst de siste fem årene.

Marker er eneste kommune i Østfold med nedgang i antall arbeidsplasser de siste fem årene, etter å ha hatt en nedgang på 9,7 prosent det siste året.

Sarpsborg, Fredrikstad og Moss har alle hatt forholdsvis svak vekst i antall arbeidsplasser de siste fem årene, og disse byene fikk også sterk nedgang fra 2008 til 2009. Dette trekker ned veksten mye for Østfold.

Figur 13: Vekstrate i 2009, samt årlig vekstrate siste fem år for kommunene i Østfold. Tallene til venstre viser rangering blant landets 430 kommuner siste fem år.

Privat og offentlig sektor

Arbeidsplasser i privat og offentlig sektor utvikler seg forskjellig. Ofte er utviklingen motsatt, fordi staten driver motkonjunkturpolitikk. Offentlig og privat sektor konkurrerer også i det samme arbeidsmarkedet.

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det en sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

Østfold har hatt lavere vekst i både private og offentlige arbeidsplasser enn landsgjennomsnittet. Fra 2000 til 2009 økte antall arbeidsplasser i næringslivet i Østfold med 6,7 prosent, mens næringslivet i Norge økte med 10,4 prosent.

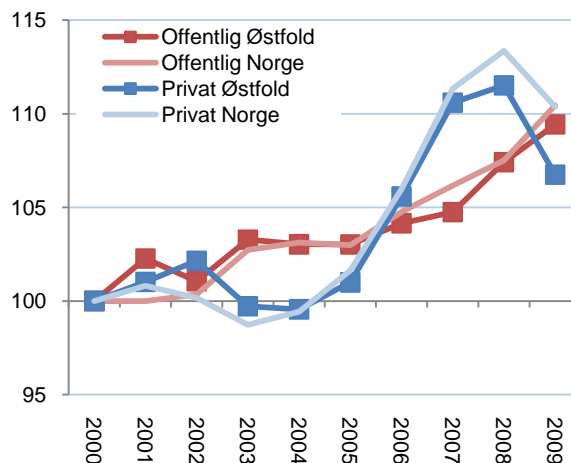
Endringer i privat og offentlig sektor

I figur 15 har vi vist antall arbeidsplasser i ulike bransjer i offentlig og privat sektor, samt endringene fra 2000 til 2009.

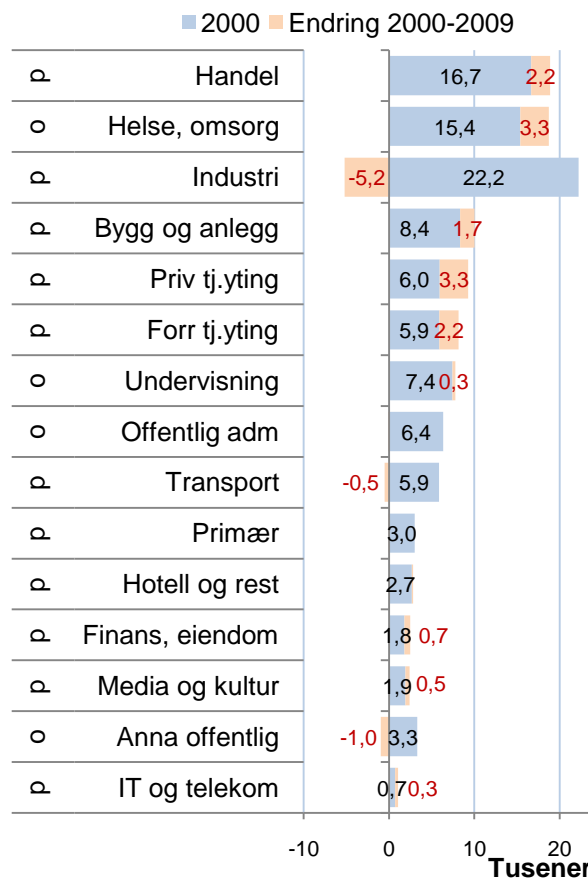
Industrien var største bransje i Østfold i 2000. Det forsvant 5200 arbeidsplasser i industrien fra 2000 til 2009. I 2009 er handel største bransje, mens offentlig helse og omsorg er nest største bransje.

Offentlig helse og omsorg har den største veksten i antall arbeidsplasser, foran personlig og forretningsmessig tjenesteyting og handel.

Vi kan se at bransjer som IT, media og finans og eiendom har høy prosentvis vekst, men at det fremdeles er forholdsvis få arbeidsplasser i disse bransjene.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Østfold og Norge i perioden 2000-2009, indeksert slik at nivået i 2000=100.

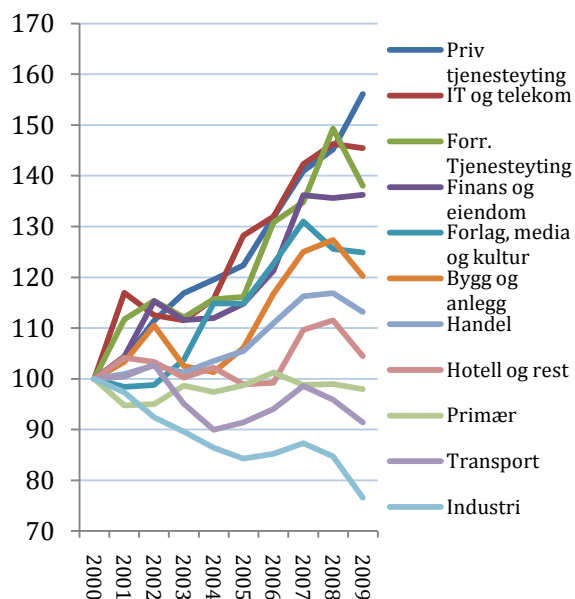
Figur 15: Antall arbeidsplasser (1000) i 2000 og endringene fra 2000 til 2009 i Østfold. P eller O til venstre angir om det er privat eller offentlig sektor.

Utvikling bransjer

Bransjenes utvikling i Østfold har vært ganske forskjellig, som vist i figur 16.

Privat tjenesteyting har hatt sterkest vekst, og har økt antall arbeidsplasser med nesten 60 prosent de siste ti årene. IT og telekom har økt nest mest. Forretningsmessig tjenesteyting og finans og eiendom er også vekstbransjer i Østfold.

Primærnæringer, transport og industri er tre bransjer som gikk ned i antall ansatte fra 2000 til 2009. Nedgangen i industrien har vært på nesten 25 prosent de siste ti årene.

Figur 16: Utviklingen i de ulike bransjene i privat sektor i Østfold, indeksert slik at nivået i 2000=100

Relativ utvikling i bransjer

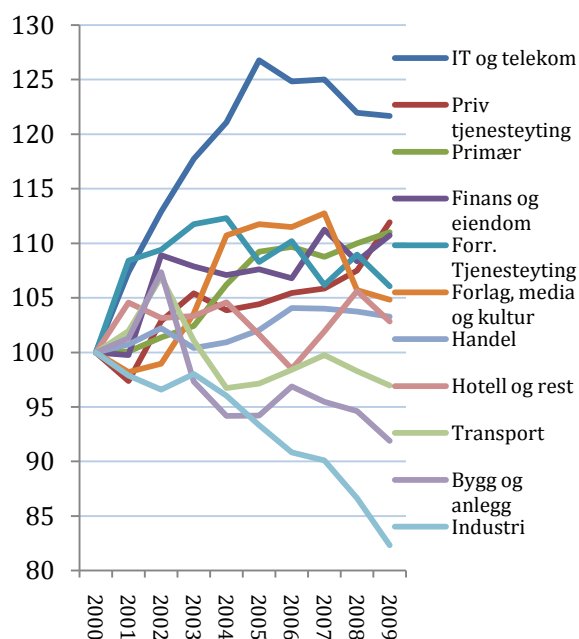
Hvilke bransjer som vokser eller synker er ofte ganske likt over hele landet. Det kan derfor også være interessant å se den relative veksten, som vist i figur 17. Her er bransjenes indeks i Østfold sett i forhold til bransjenes indeks på landsbasis.

Vi ser at IT og telekom har hatt en sterk vekst, også i forhold til veksten på landsbasis.

Bransjene privat tjenesteyting, primærnæringer og finans og eiendom har hatt en utvikling som er 10 prosentpoeng bedre enn resten av landet de siste ti årene.

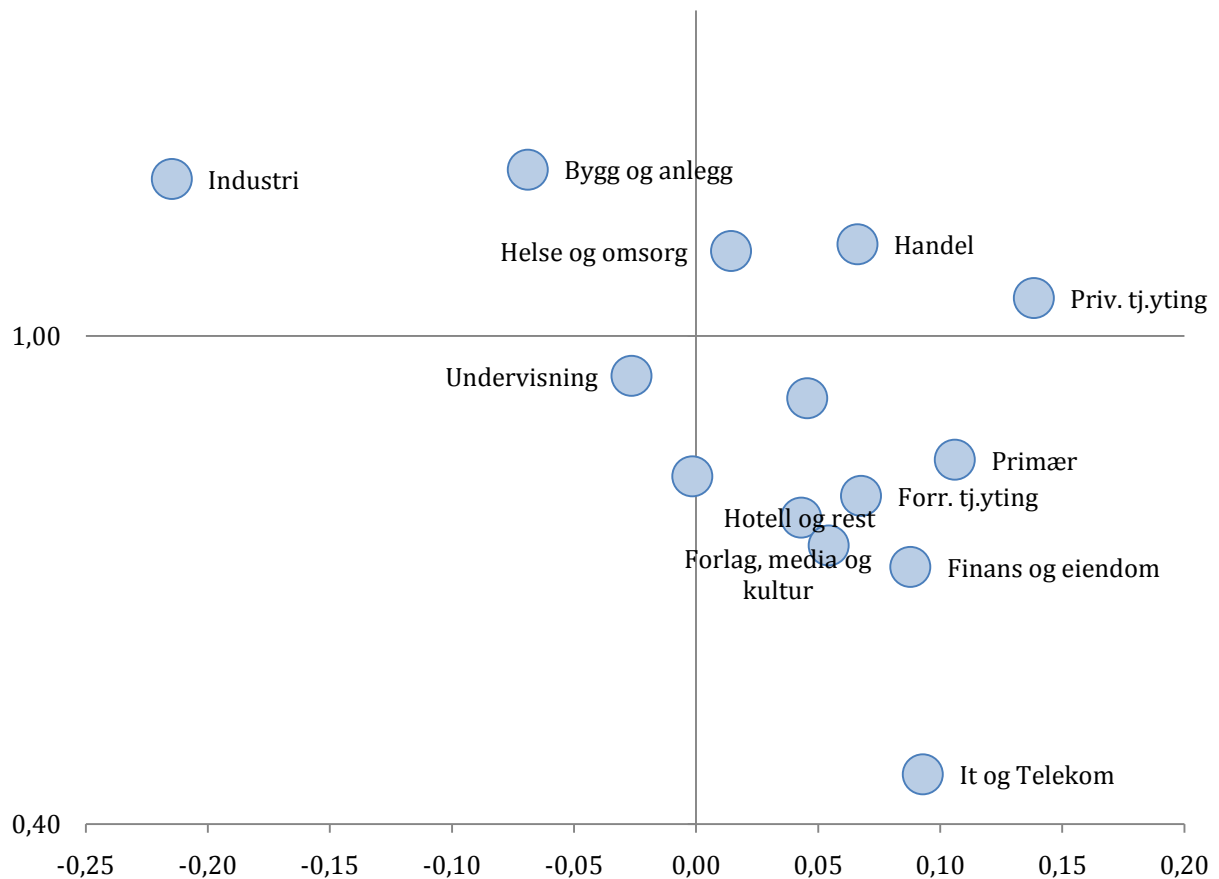
Bransjer som forretningsmessig tjenesteyting, forlag, media og kultur, handel og hotell og restaurant har hatt litt bedre vekst enn landsgjennomsnittet.

Østfold er taper når det gjelder industri, bygg og anlegg og transport. Nedgangen i industrien i Østfold er nesten 20 prosentpoeng sterkere enn industrinedgangen i Norge.

Figur 17: Utviklingen i de ulike bransjene i privat sektor i Østfold, indeksert slik at nivået i 2000=100, og senere målt relativt til utviklingen i tilsvarende bransje i Norge.

Lokaliseringskvotienter

Figur 18: Lokaliseringskvotient og endring fra 2000 til 2009 for bransjer i Østfold.

Lokaliseringskvotienten (LQ) forteller om en bransje er mer representert i en region enn for landet ellers. LQ beregnes ved å finne bransjens andel av samlede arbeidsplasser i regionen, og deretter dele på bransjens andel av antall arbeidsplasser i Norge. Dersom LQ er lik 1, har bransjen den samme andelen i regionen som landsgjennomsnittet. Er andelen over 1 har regionen forholdsvis mye av den aktuelle bransjen.

I Østfold har bransjer som industri, bygg og anlegg, helse og omsorg, handel og privat tjenesteyting LQ over 1. Dette er dermed bransjer det er forholdsvis mye av. Industri og bygg og anlegg i Østfold taper imidlertid stort i forhold til resten av landet.

Østfold har forholdsvis lite av bransjer som IT, media og kultur og finans og eiendom.

Dette er bransjer som øker raskere i Østfold enn i resten av landet, men det er langt igjen før disse bransjene har samme andel av arbeidsplassene i Østfold som i resten av landet. Dette er også bransjer som det er mye av i Oslo, og hvor landsgjennomsnittet blir dratt mye opp av hovedstaden.

Ellers er det verd å merke seg at det bare er tre bransjer som taper LQ fra 2000 til 2009. Dette er bransjer hvor utviklingen i Østfold er svakere enn landsgjennomsnittet. Dessverre for Østfold var det industrien som var desidert størst i 2000. Når antallet industriarbeidsplasser synker så sterkt, greier ikke veksten i de andre bransjene å kompensere for dette.

Pendling i regionene

Nettopendlingen til en region forteller om det er flere eller færre arbeidsplasser enn sysselsatte.

Ettersom Oslo har et stort overskudd på arbeidsplasser, har de fleste andre regionene på Østlandet underskudd på arbeidsplasser og netto utpendling.

Akershus Vest hadde netto utpendling i 2000, tilsvarende 3,1 prosent av antall sysselsatte. I 2009 hadde Akershus Vest netto innpendling på 8,9 prosent. Det er en stor endring, som skyldes at det har vært sterk vekst i antall arbeidsplasser i perioden.

Regionene i Østfold har alle netto utpendling. Indre Østfold har spesielt stor utpendling. Her er netto utpendling 23,7 prosent av antall sysselsatte i 2009. Dette er mindre enn i 2000.

Mosseregionen har også ganske stor utpendling, mens Nedre Glomma og Halden og Aremark er mer lik gjennomsnittet av norske regioner.

Nettopendling i kommunene

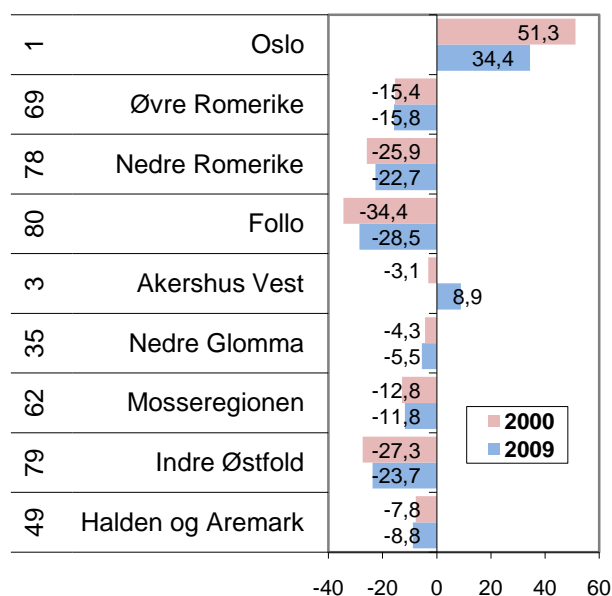
Moss er den eneste kommunen i Østfold som har overskudd på arbeidsplasser. Overskuddet er imidlertid bare på 0,3 prosent i 2009.

Fredrikstad har nesten like mange arbeidsplasser som sysselsatte.

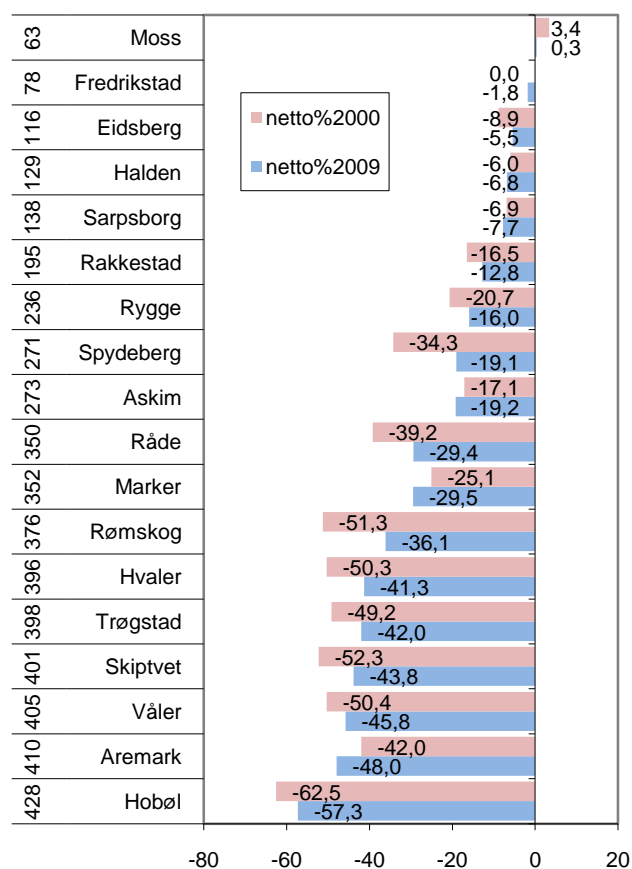
Østfold har mange kommuner med svært stor netto utpendling. Hobøl har netto utpendling på 57,3 prosent, som er tredje høyest i landet.

Kommuner som Aremark, Våler, Skiptvet, Trøgstad og Hvaler har alle netto utpendling tilsvarende mellom 40 og 50 prosent av sysselsettingen.

Det er ikke et problem for en kommune å ha stor netto utpendling. I stedet for å kalle dette underskudd på arbeidsplasser, er det mer relevant å kalle det et overskudd på mennesker. Stor utpendling er ofte et resultat av at et sted er attraktivt å bo i.

Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsatte i regionene på det sentrale Østlandet i 2000 og 2009. Rangering blant landets 83 regioner mht nettopendling er vist helt til venstre.

Figur 20: Nettopendling i prosent av sysselsatte i kommunene i Østfold i 2000 og 2009. Rangering blant landets 430 kommuner mht nettopendling er vist helt til venstre.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedet i en region eller kommune kan være mer eller mindre integrert med nabo-områder. Dette kan vi måle ved å se på hvor stor andel av de sysselsatte som pendler ut, og hvor stor andel av arbeidsplassene i området som innpendlere har. Arbeidsmarkedsintegrasjon er målt ved å legge sammen disse to størrelsene.

Akershus Vest er den regionen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av alle regionene i landet.

Mosseregionen har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av regionene i Østfold, og er nummer ni av 83 regioner i landet. Indre Østfold har også ganske høy arbeidsmarkedsintegrasjon med sin 15. plass.

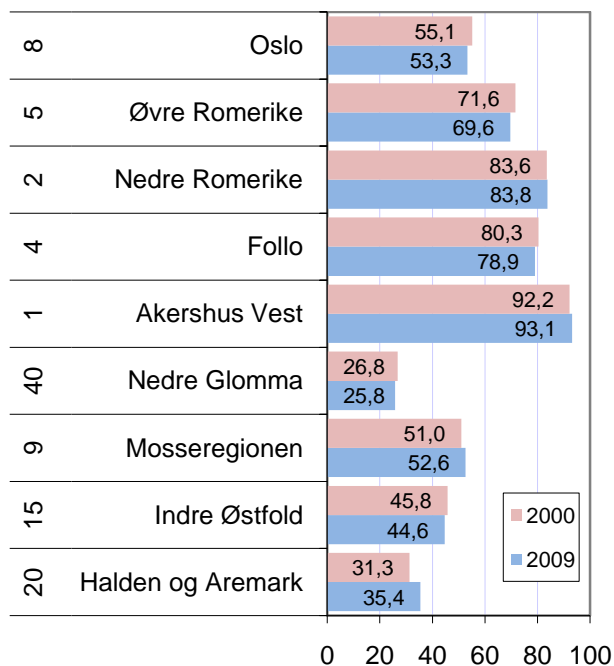
Nedre Glomma har en arbeidsmarkedsintegrasjon nær middels av norske regioner.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen har ganske stor strategisk betydning. Steder med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengig av arbeidsplassutvikling enn steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av å være attraktive som bosted.

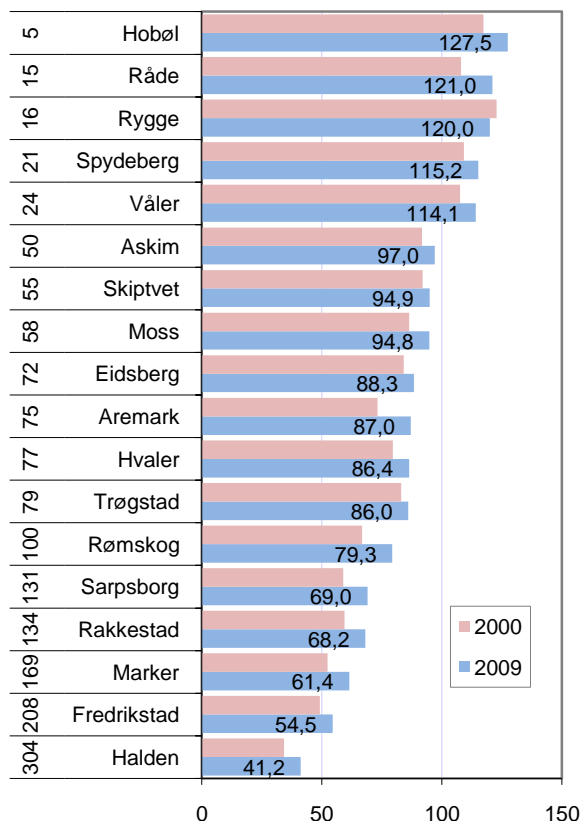
Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Alle kommunene i Østfold unntatt Halden har høyere arbeidsmarkedsintegrasjon enn middels av norske kommuner.

Hobøl har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon, og er nummer fem av de 430 kommunene i landet. Råde, Rygge, Spydeberg og Våler er også kommuner med spesielt høy arbeidsmarkedsintegrasjon.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene på det sentrale Østlandet i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

Figur 22: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Østfold i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2009.

2. NæringsNM

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i næringslivet. I en regional utviklingskontekst er næringsutviklingen viktig for å få vekst i arbeidsplasser i privat næringsliv, for dermed å kunne trygge og stimulere bosettingen. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelseⁱⁱ.

NæringsNM	Nyetableringer	1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andelen foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje in-

dikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år.

Bransjejustert etableringsfrekvens er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Østfold

I figur 23 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Østfold og Norge har beveget seg siden 2001.

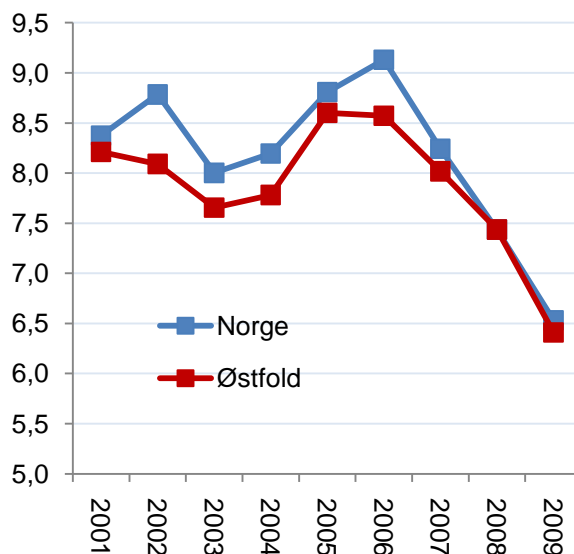
Etableringsfrekvensen i Norge har vært synkende siden 2006. I Østfold har etableringsfrekvensen sunket siden 2005.

Etableringsfrekvensen i Østfold har ligget lavere enn landstallene i alle årene unntatt 2008, da etableringsfrekvensen i Østfold ble lik landsgjennomsnittet. Dette er kanskje ikke så dramatisk, ettersom noe av forklaringen er at de fire største byene trekker gjennomsnittet mye opp.

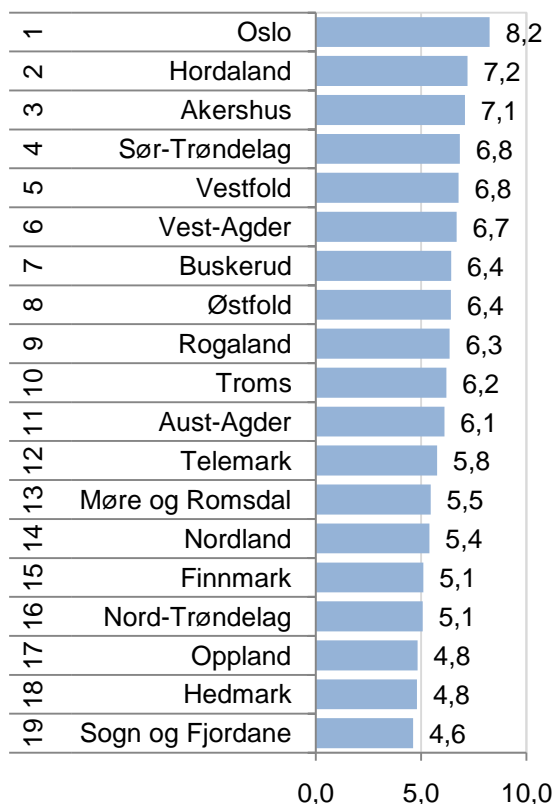
Etableringsfrekvens i fylkene

I figur 24 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2009 vist. Det er en ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2009 er Hordaland, Akershus og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Østfold er nummer åtte av fylkene i 2009, noe som er litt bedre enn middels. Etableringsfrekvensen siste år ble 6,4 prosent i Østfold, mot 6,5 prosent på landsbasis.

Figur 23: Etableringsfrekvens i Østfold og Norge i perioden 2001-2009.

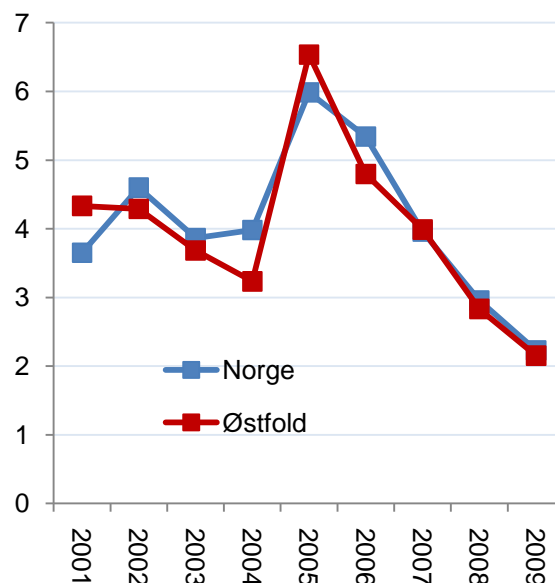
Figur 24: Etableringsfrekvens i fylkene i 2009.

Vekst i antall foretak

I figur 25 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Østfold har vekslet på å ha høyere og lavere vekst i antall foretak enn på landsbasis.

I de tre siste årene har veksten i antall foretak i Østfold vært omtrent som landsgjennomsnittet.

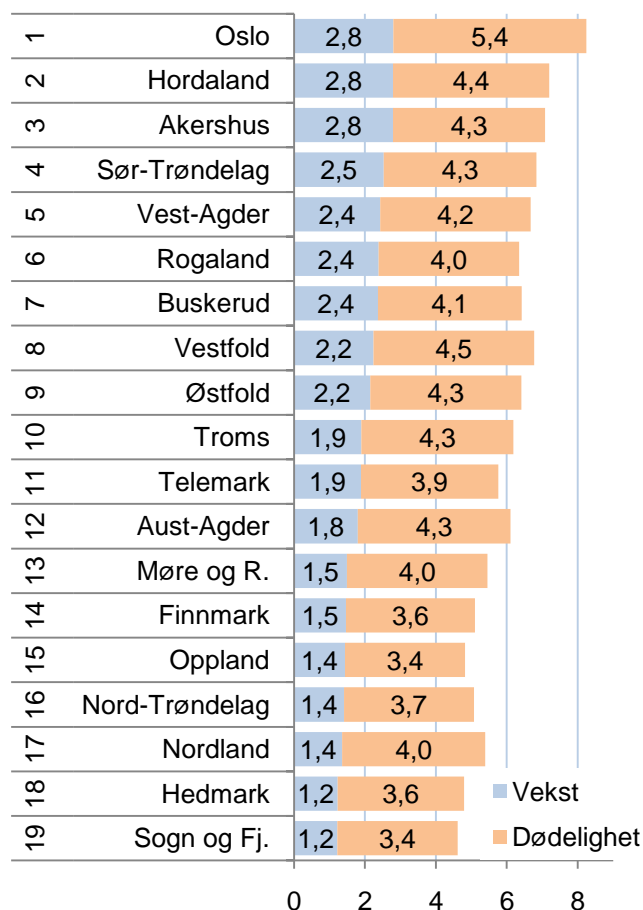

Figur 25: Årlig vekst i antall foretak i Østfold og Norge i perioden 2001-2009.

Vekst i antall foretak

I figur 26 ser vi netto tilvekst av antall foretak i fylkene, samt nedleggelsesratene. Summen av disse vil være det samme som etableringsfrekvensen. Det er Oslo som har høyest vekst i antall foretak. På de neste plassene kommer Hordaland, Akershus og Sør-Trøndelag, som har nesten samme vekst i 2009.

Østfold er rangert som nummer ni, som er en plassering bedre enn middels av fylkene.

Figur 26: Prosentvis vekst i antall foretak i fylkene i 2009, samt prosentvis andel nedleggelser.

Betydningen av bransjestrukturen

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer.

Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi ønsker derfor å bruke bransjustert etableringsfrekvens som en av indikatorene for etableringsaktiviteten. Vi beregner den bransjusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen.

Resultatet av en slik analyse er vist i figur 27ⁱⁱⁱ. Vi ser at nesten 83 prosent av forskjellene i fylkenes etableringsfrekvens kan forklares ut fra bransjestrukturen alene. Mye av de resterende 17 prosentene forklares av forskjeller i befolkningsveksten.

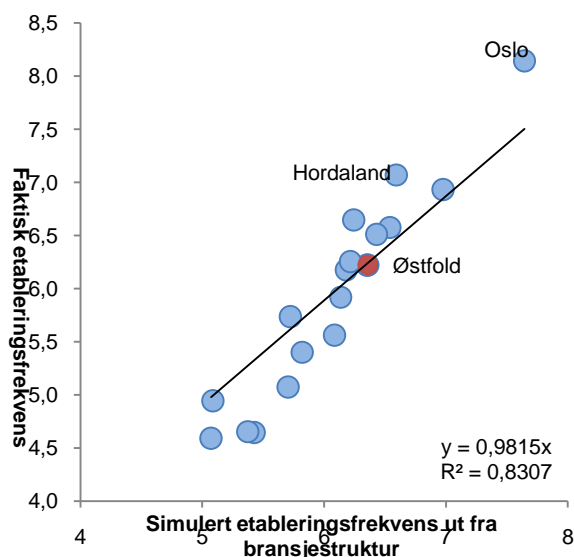
Når vi skal beregne indikatoren ”bransjustert etableringsfrekvens” vil denne være det samme som den vertikale differansen mellom fylkets posisjon i figuren og linjen.

Bransjustert etableringsfrekvens

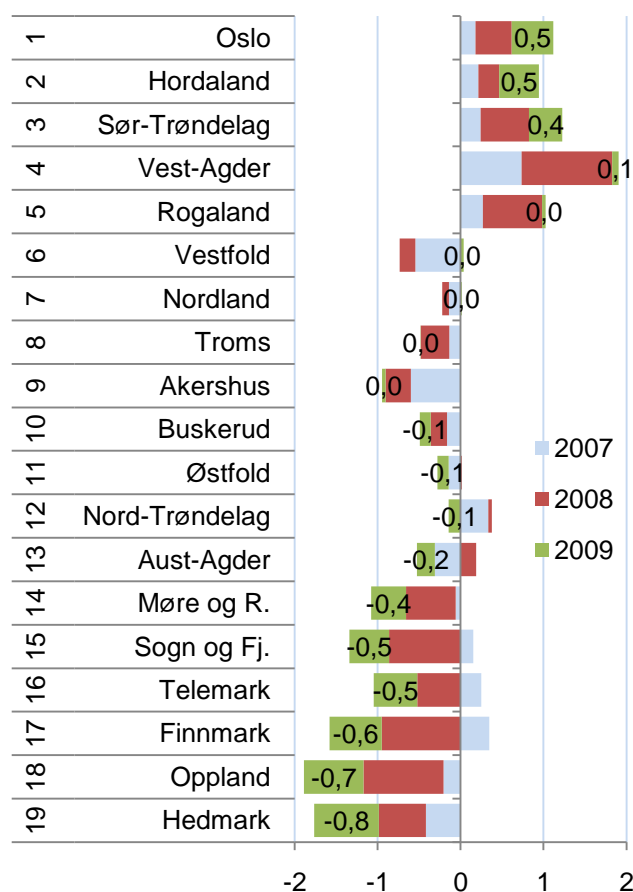
I figur 28 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder den bransjusterte etableringsfrekvensen i 2009. Vi har tatt med resultatene for 2007 og 2008 også, for å vise at det er et visst mønster som går igjen.

Østfold er nummer 11 av fylkene for bransjustert etableringsfrekvens. Dermed er det litt færre etableringer i Østfold enn forventet ut fra bransjestrukturen. Vi kan se at dette var tilfelle i de to foregående årene også.

Det er nokså tydelig at fylker med høy befolkningsvekst kommer bedre ut. Akershus kommer kanskje overraskende svakt ut, når vi vet at befolkningsveksten har vært sterk der. Kanskje er det mange av de etablerende innbyggerne som registrerer sine foretak med adresse i Oslo?

Figur 27: Sammenhengen mellom faktisk etableringsfrekvens i 2009 og forventet etableringsfrekvens gitt bransjestrukturen i fylkene.

Figur 28: Bransjustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008 og 2009. Tallene til venstre er rangering blant fylkene for 2009.

Etableringer i regionene

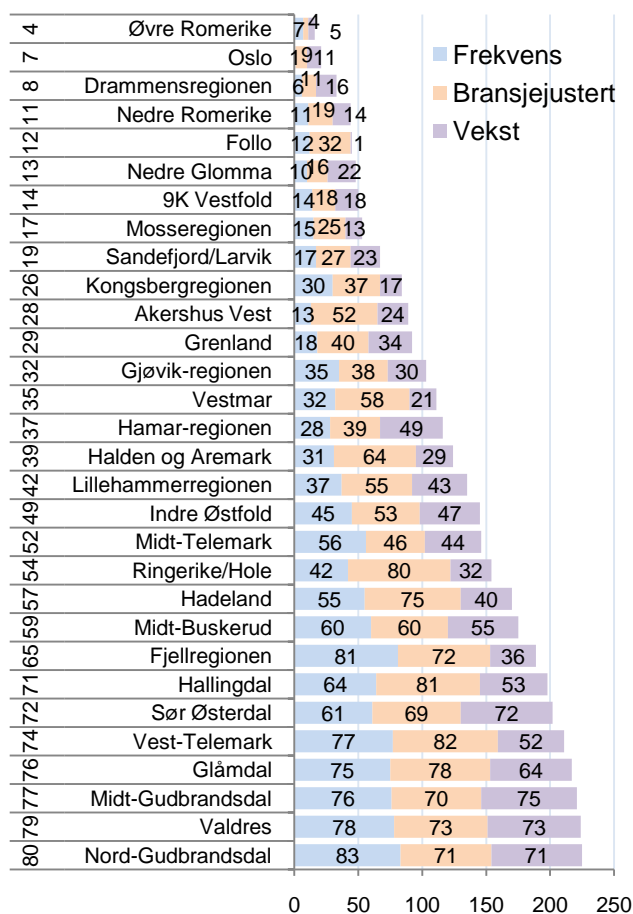
For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har brukt de tre delindikatorene til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Nedre Glomma gjorde det best av regionene i Østfold i 2009 og kom på plass nummer 13.

Mosseregionen ble rangert på 17. plass i 2009.

Halden og Aremark ble nummer 39 av 83 regioner.

Indre Østfold ble nummer 49, det vil si litt under middels av de 83 regionene i landet.

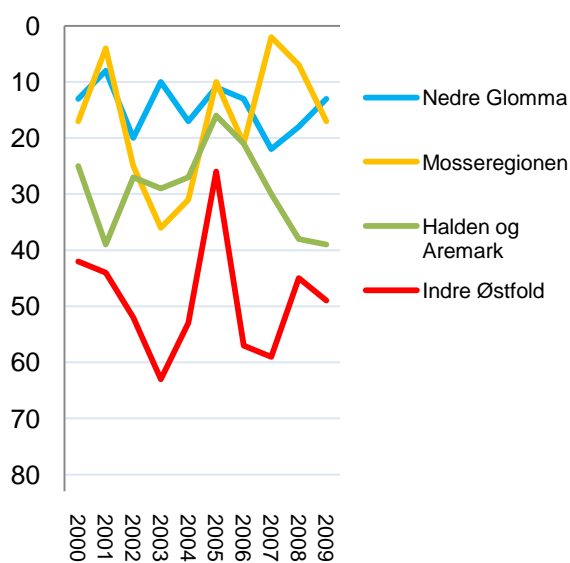
Figur 29: Etableringsindeksen for regionene på Østlandet. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorene er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 30 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksen^{iv}.

Vi kan se at Nedre Glomma og Mosseregionen har vekslet på å være best av Østfoldregionene. I 2009 var Nedre Glomma best. Mosseregionen ble nummer to av alle regionene i landet i 2007.

Indre Østfold har vært litt under middels på etableringsindeksen i gjennomsnitt de siste årene, men har hatt en del variasjon fra år til år.

Figur 30: Regionene i Østfolds utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2009.

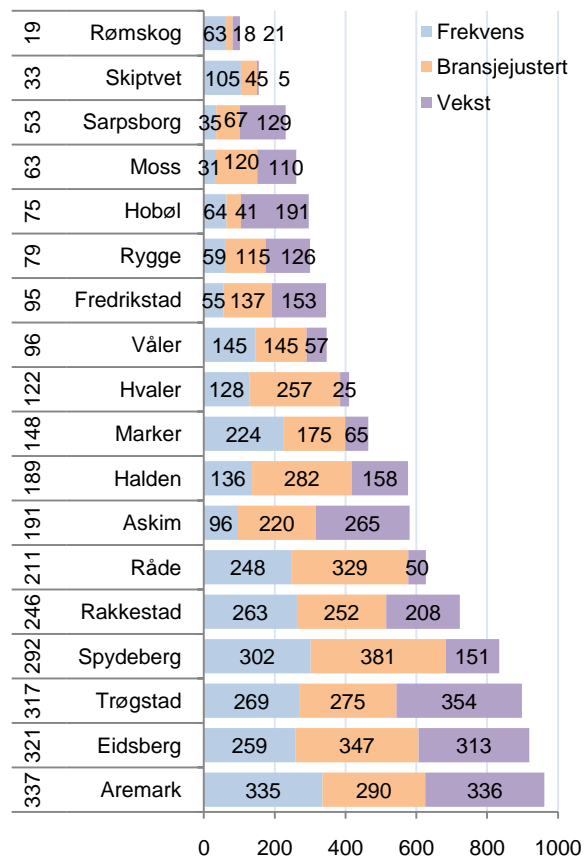
Etableringsindeksen for kommunene

Rømskog og Skiptvet kom best ut av kommunene i Østfold på etableringsindeksen for 2009. Rømskog er en svært liten kommune, hvor etableringsaktiviteten vil variere mye fra år til år.

Sarpsborg, Moss og Fredrikstad har gode resultater på etableringsindeksen. Dette er kommuner som har hatt mange nyetableringer de siste ti årene.

Rygge har best resultater dersom vi ser på de fem siste årene i sammenheng.

Trøgstad, Eidsberg og Aremark har lavest etableringsaktivitet i 2009. Aremark har hatt ganske svake resultater i mange av de siste årene.

Figur 31: Etableringsindeksen for kommunene i Østfold. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorer er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I 2009 økte andelen lønnsomme bedrifter med over fire prosent. Vi skal se senere at andel bedrifter med vekst sank, men likevel greide de fleste bedriftene å tilpasse seg lavkonjunkturen og bedre lønnsomheten.

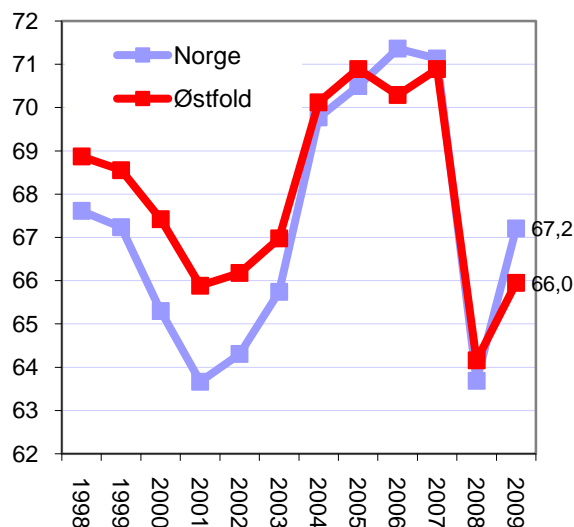
Tidligere hadde Østfold bedre lønnsomhet enn gjennomsnittet. Andel lønnsomme foretak i Østfold har ligget vekselvis over og under landsgjennomsnittet de siste årene. I 2009 var lønnsomheten i Østfold klart under gjennomsnittet.

Lønnsomhet i fylkene

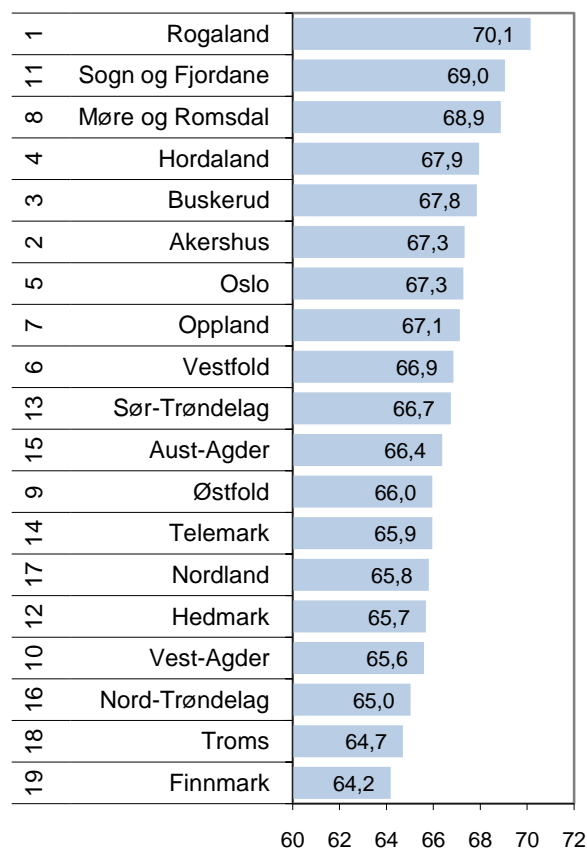
Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2009, for syvende år på rad. Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har hatt kraftige klyv opp på lønnsomhetsrangeringen, og fikk sine beste plasseringer noensinne i 2009.

Østfold ble rangert på 12. plass i 2009.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Østfold rangert som nummer ni av 19 fylker.

Figur 32: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Østfold og Norge i perioden 1998-2009.

Figur 33: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

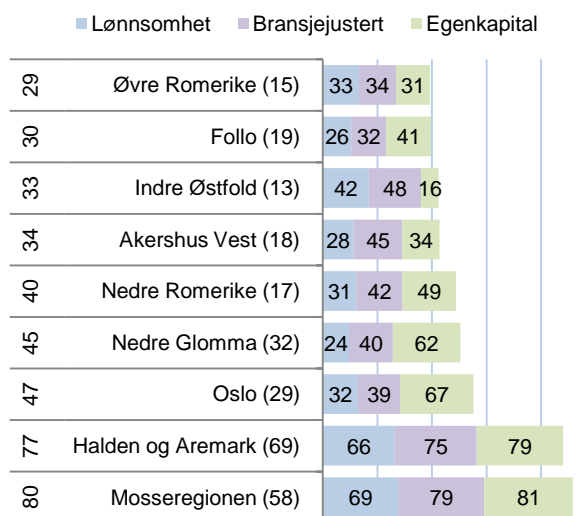
Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Indre Østfold hadde høyest lønnsomhet i næringslivet av regionene i Østfold i 2009. Indre Østfold er rangert som nummer 33 av 83 regioner med hensyn til lønnsomhet i 2009.

Indre Østfold har hatt god lønnsomhet tidligere, og er nummer 13 når det gjelder lønnsomhet de siste fem årene.

Nedre Glomma ble rangert litt under middels av norske regioner med en 45. plass.

Halden og Aremark og Mosseregionen er blant de ti regionene i landet med dårligst lønnsomhet i 2009.

Figur 34: Lønnsomhetsindeksen for regionene på det sentrale Østlandet. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre lønnsomhetsindikatorer, helt til venstre rangering for lønnsomhetsindeksen for 2009 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2005-2009.

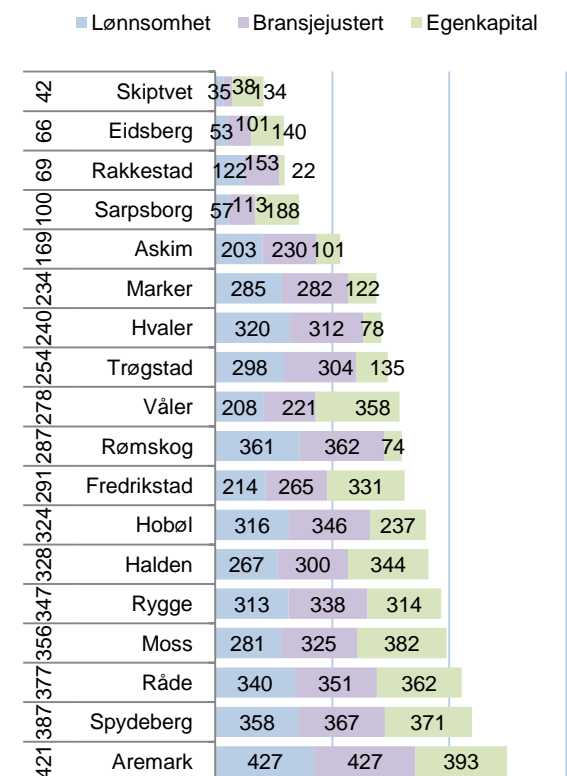
Lønnsomhetsindeksen for kommuner

Østfold har tre kommuner med blant de 100 med best lønnsomhet i næringslivet i landet. Det er Skiptvet, Eidsberg og Rakkestad.

Sarpsborg er best av byene med en 100. plass.

De andre byene Fredrikstad, Halden og Moss, har dårligere lønnsomhet i næringslivet enn middels.

Aremark har svakeste lønnsomhet i næringslivet, og er blant de ti dårligste kommunene i landet i 2009.

Figur 35: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Østfold. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorer, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2009.

Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med realvekst*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andelen vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andelen vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt.

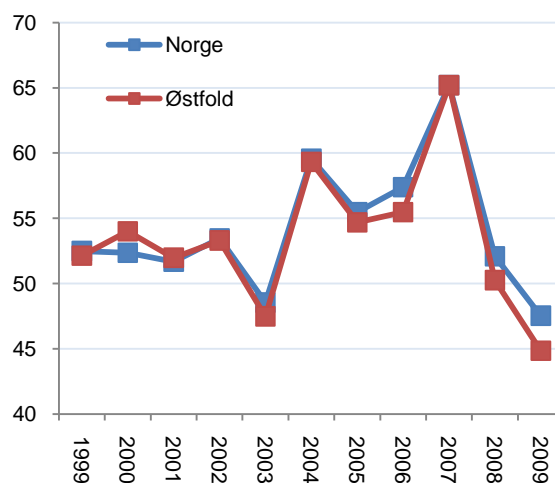
I Østfold har andelen vekstforetak sunket mer enn gjennomsnittet de siste to årene.

Andel vekstforetak i fylkene

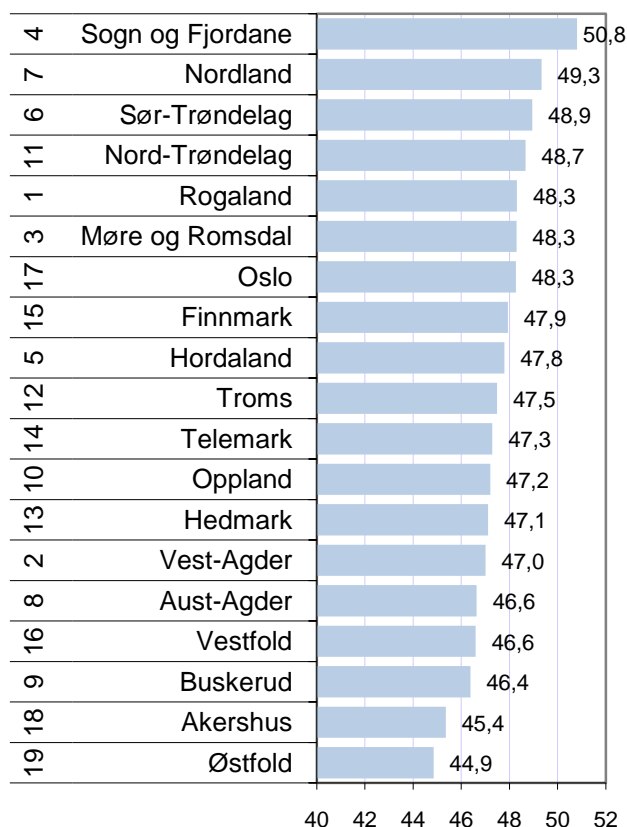
Sogn og Fjordane og Nordland kom noe overraskende på topp for andel vekstforetak i 2009. Sogn og Fjordane var eneste fylke hvor det var over 50 prosent vekstforetak i 2009.

Rogaland har høyest andel vekstforetak de siste fem årene, fulgt av Vest-Agder og Møre og Romsdal.

Østfold kom helt sist blant fylkene i 2009 for andel vekstforetak. Østfold er også sist for andel vekstforetak de siste fem årene.

Figur 36: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Østfold og Norge i perioden 1999-2009.

Figur 37: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer for vekst: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Av regionene på det sentrale Østlandet er det Oslo som gjør det best når det gjelder vekst i 2009.

Akershus Vest er nest best på det sentrale Østlandet. Både Oslo og Akershus Vest har gjort det dårlig på denne indikatoren tidligere, og er rangert blant de dårligste for de siste fem årene.

Regionene i Østfold gjør det svært dårlig på vekstindeksen i 2009. Alle regionene er med blant de ti dårligste. Indre Østfold er sist av alle regionene i landet.

Vekst i kommunene

Hvaler er den eneste av kommunene i Østfold som er blant de 100 beste på vekstindeksen i 2009.

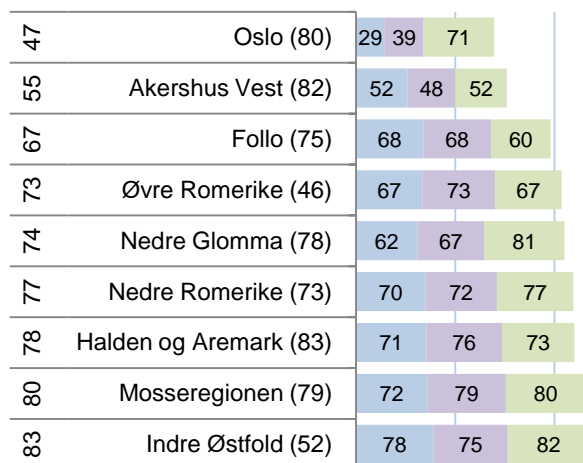
Rakkestad, Skiptvet, Trøgstad og Hobøl er bedre enn middels, mens alle de andre kommunene er under middels av kommunene i landet.

Sarpsborg er best av byene på en 217. plass.

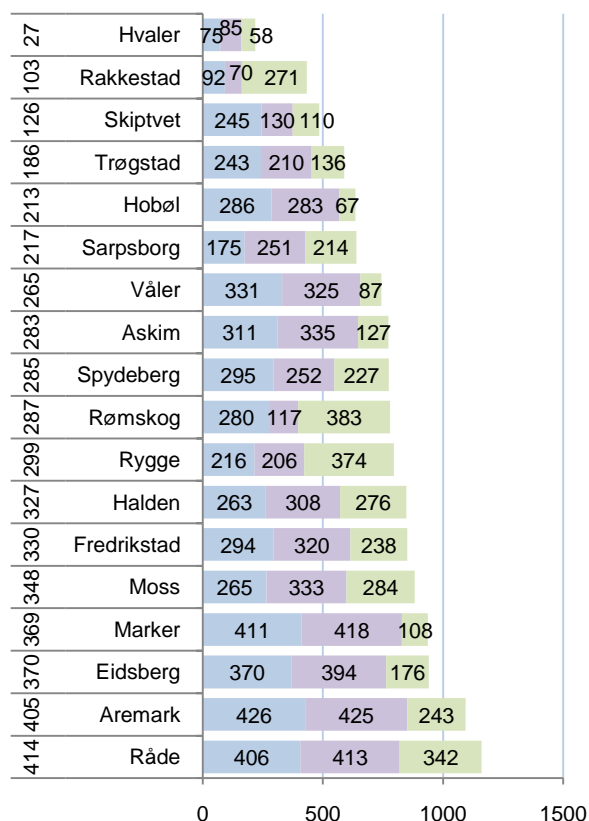
Halden, Fredrikstad og Moss kom dårlig ut.

Aremark og Råde ble sist av kommunene i Østfold.

■ Vekst oms ■ Bransjejustert ■ Verdiskaping

Figur 38: Vekstindeksen for regionene på det sentrale Østlandet. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2009 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2005-2009.

Figur 39: Vekstindeksen for kommunene i Østfold. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorene, og helt til venstre rangering for vekstindeksen 2009.

Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”nærings tetthet”.

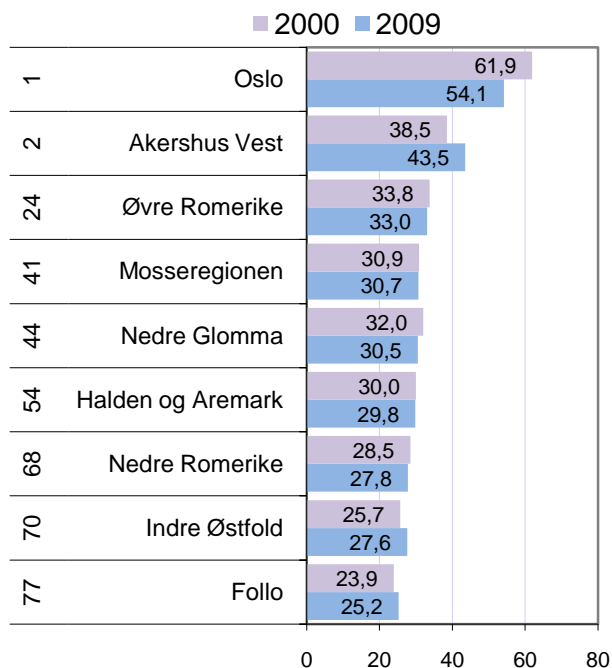
Oslo har høyest nærings tetthet av alle regionene i landet, mens Akershus Vest er nummer to.

Mosseregionen er rangert som nummer 41 av regionene med hensyn til nærings tetthet, og er med det så vidt over middels.

Nedre Glomma er nummer 44, og har dermed så vidt under middels nærings tetthet.

Halden og Aremark er nummer 54.

Indre Østfold har lavest nærings tetthet, og er nummer 70 av 83 regioner i landet.

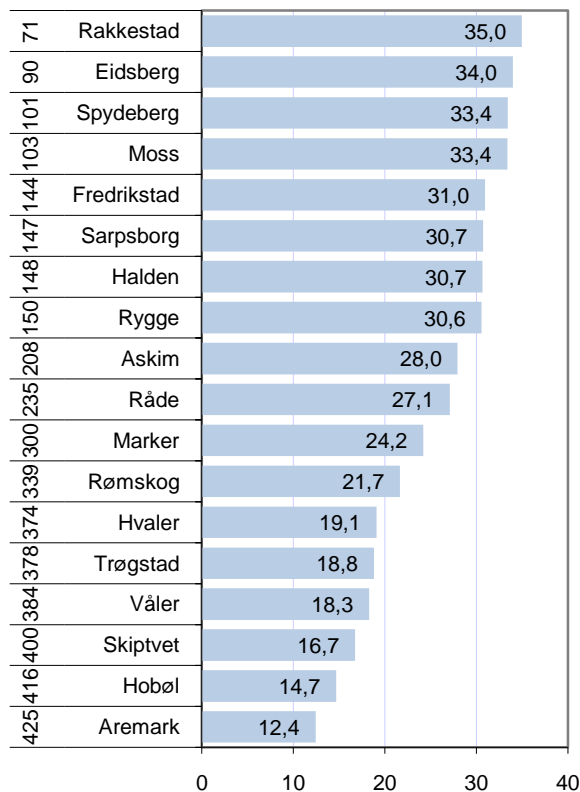
Figur 40: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene på det sentrale Østlandet i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

Nærings tetthet i kommunene

Rakkestad, Eidsberg og Spydeberg har høyest nærings tetthet av kommunene i Østfold. Som regel toppes slike lister av byer.

Byene Moss, Fredrikstad, Sarpsborg og Halden kommer på de neste plassene.

Skiptvet, Hobøl og Aremark har lavest nærings tetthet. Aremark er rangert som nummer 425 av 430 kommuner.

Figur 41: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Østfold i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indeksene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforsking har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste sju årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet gjør det samlet sett i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Oslo kom best ut av fylkene i 2009, etter at Rogaland har vært beste fylke de fire foregående årene.

Østfold kom ut som nummer 17 i 2009. Østfold gjør det dårlig med hensyn til lønnsomhet og vekst, men litt bedre enn middels for nyetableringer.

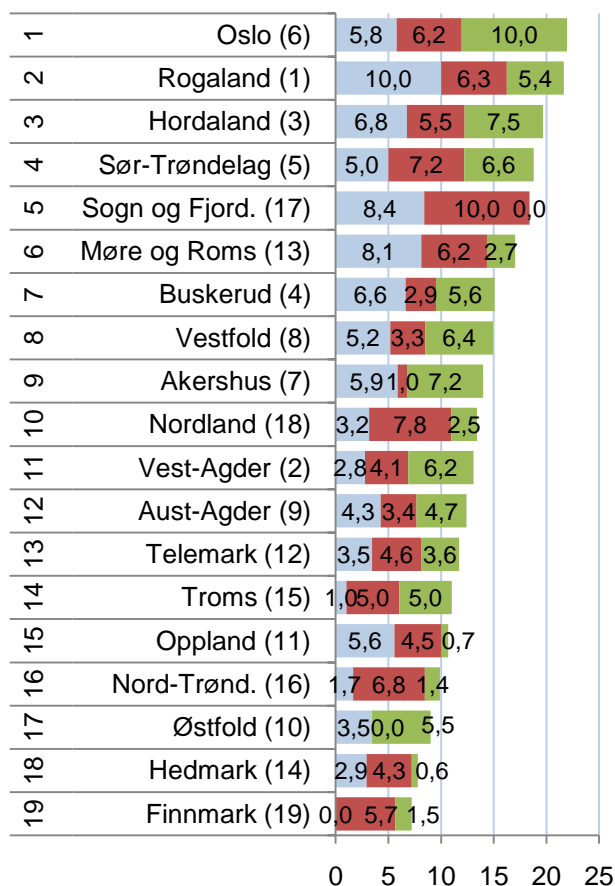
Østfolds utvikling

Østfold hadde sin beste plassering i 2001, da fylket ble nummer fem av 19 fylker.

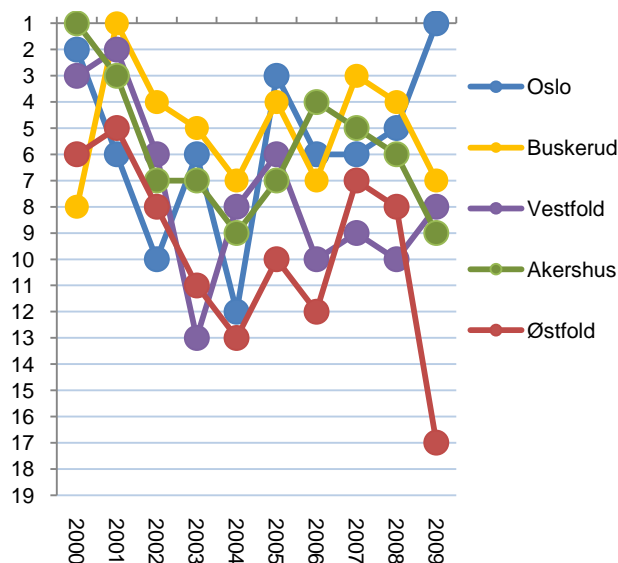
Plasseringen som nummer 17 i 2009 er den desidert dårligste plasseringen som Østfold har hatt.

Akershus og Buskerud hadde også ganske stor tilbakegang i 2009.

■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Nyetableringer

Figur 42: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2009. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2005-2009.

Figur 43: Østfold og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2009.

NæringsNM for regioner

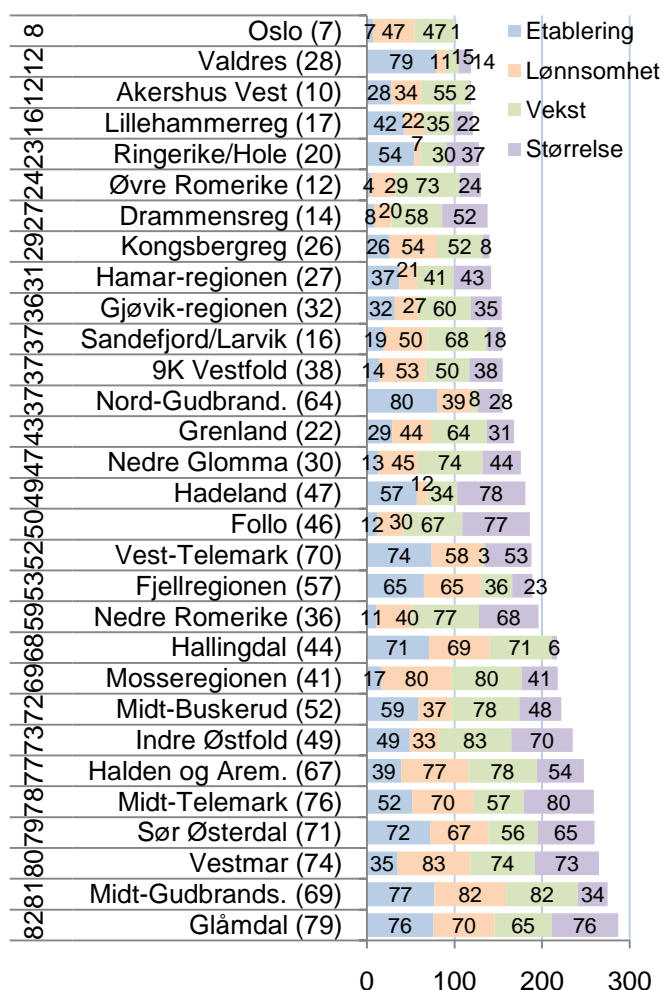
I figur 44 er resultatene for regionene på Østlandet vist. Oslo ble beste region på Østlandet med sin åttendeplass. Valdres kom på en overraskende andreplass på Østlandet i 2009, som var delt med Akershus Vest.

Oslo og Akershus Vest er blant de ti beste regionene i landet for de fem siste årene.

Nedre Glomma gjorde det best av regionene i Østfold i 2009, men havnet likevel under middels av de 83 regionene på en 47. plass.

Mosseregionen ble nummer 69.

Indre Østfold og Halden og Aremark kom blant de ti dårligste regionene i 2009. Det var mange dårlige resultat blant regionene på Østlandet i 2009. Finanskrisen ser ut til å ha slått ut sterkest på Østlandet.

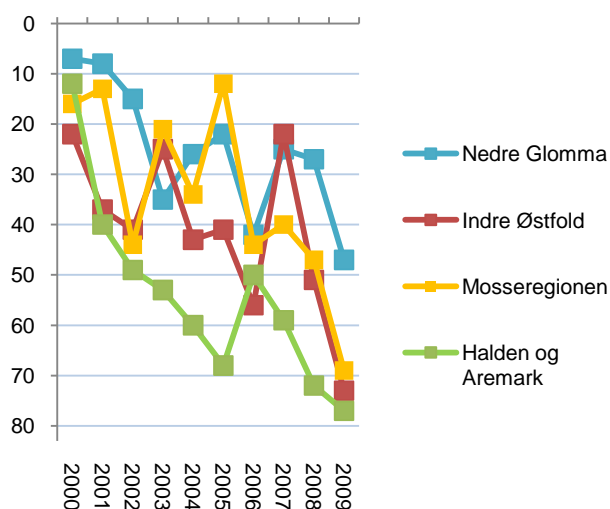

Figur 44: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2009 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene i figuren.

Utviklingen i regionene

Vi kan se i figur 45 at alle regionene i Østfold var rangert høyt i 2000. Da var Nedre Glomma syvende beste region i landet.

Alle regionene i Østfold gikk sterkt tilbake i 2009, og alle fikk sine dårligste resultater noensinne siste år.

Figur 45: Regionene i Østfolds rangering i NæringsNM i perioden 2000-2009.

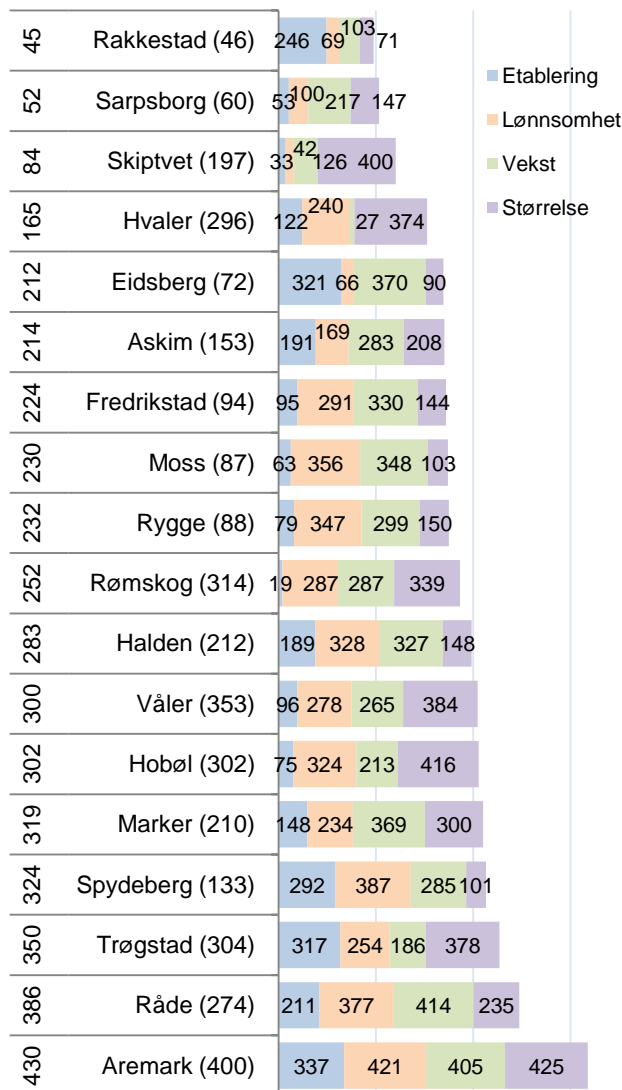
NæringsNM for kommunene

Rakkestad, Sarpsborg og Skiptvet ble best av kommunene i Østfold i NæringsNM for 2009.

Rakkestad og Sarpsborg er også beste kommuner når vi ser på resultatene for den siste femårsperioden.

Fredrikstad og Moss er kommuner som tidligere har gjort det ganske bra i NæringsNM, men som havner under middels i 2009.

Aremark kom aller sist i Østfold, og samtidig aller sist av alle kommunene i landet i 2009. Aremark fikk sin egen artikkel i Dagens Næringsliv for sin siste plass.

Figur 46: Resultater fra NæringsNM for kommunene i Østfold. Rangering blant landets 430 kommuner i 2009 til venstre, rangering siste fem år i parentes, rangering for de fire indeksene i figuren.

3. Attraktivitetsbarometeret

Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret siden 2006. Attraktivitetsbarometeret er en metode for å identifisere regioner og kommuner som trekker til seg innflyttere i høyere grad enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Slike steder vil få vekst i lokale arbeidsplasser på grunn av høyere befolkningsgrunnlag i neste periode. Attraktivitet med hensyn til bosetting vil da bli en vekstfaktor som kommer i tillegg til vekst i arbeidsplasser.

Attraktivitetsbarometeret tar utgangspunkt i sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. I figur 47 har vi vist arbeidsplassvekst og netto innenlands flytting i 83 regioner i Norge for perioden 2007-2009.

Den svarte linjen i diagrammet viser den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. Attraksjonsindeksen er differansen mellom forventet og observert nettoflytting, som kan leses som den vertikale avstanden mellom den faktiske nettoflytting og forventningslinjen. Differansen viser hvor mye nettoflytting en kommune faktisk har hatt fratrukket forventet nettoflytting gitt arbeidsplassveksten. Tallet kan tolkes som hvor høy prosentvis vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

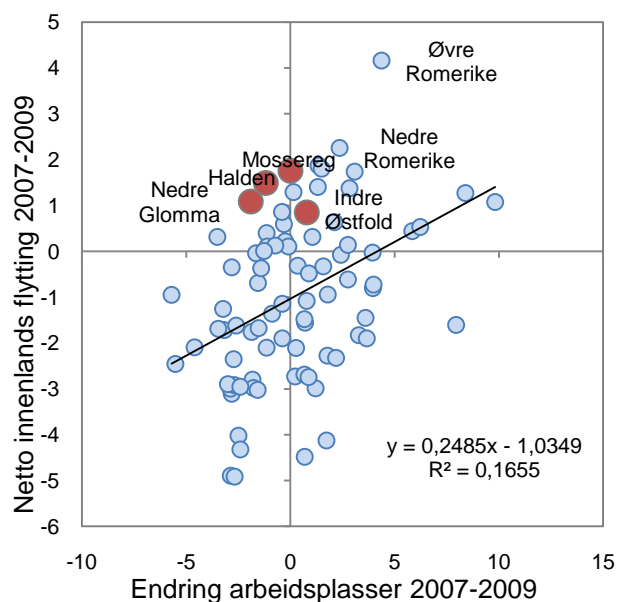
Regioner som Øvre og Nedre Romerike, Mosseregionen, Halden/Aremark og Nedre Glomma har alle mye høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dette er regioner som trekker til seg innflyttere av andre årsaker enn arbeidsplassvekst.

I figur 48 ser vi hvordan regionene på det sentrale Østlandet skårer på attraktivitetsindeksen de siste tre periodene.

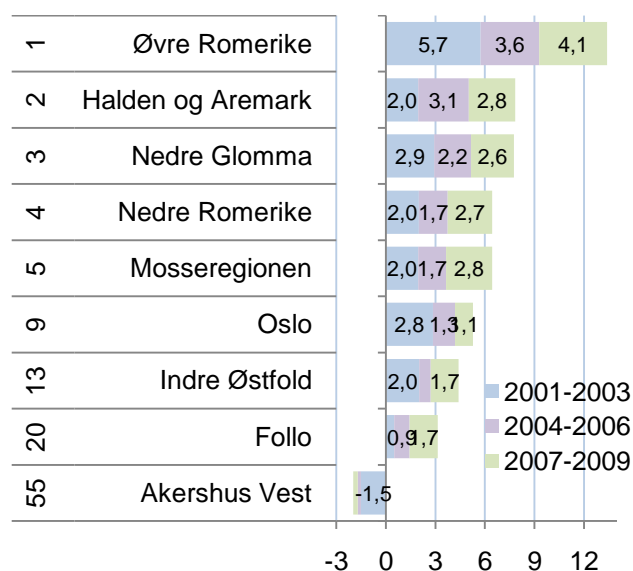
Halden og Aremark og Nedre Glomma er nummer to og tre i landet når det gjelder bostedsattraktivitet de siste ni årene. Mosseregionen er nummer fem.

Indre Østfold er nummer 13 av 83 regioner med hensyn til bostedsattraktivitet.

Alle regionene i Østfold er svært attraktive. Østfold er ganske klart det mest attraktive fylket som bosted.

Figur 47: Regionene i Norge etter prosentvis endring i antall arbeidsplasser (avstand til median) og netto innenlands flytting i perioden 2007-2009.

Figur 48: Attraktivitetsindeksen for regionene på det sentrale Østlandet i de siste tre periodene. Rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

Attraktivitetsbarometeret for kommuner er laget etter samme metode som for regioner. Sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst er svakere for kommuner enn for regioner. Noe av forklaringen på dette er at det er mindre tilfeldige utslag på regionnivå. På kommunenivå vil også mye av effekten av vekst i arbeidsplasser "lekke" til nabo-kommuner i samme region gjennom pendling. For kommuner blir derfor bostedsattraktivitet viktigere enn for regioner.

I Østfold er det Rømskog og Hvaler som har hatt høyest netto innflytting. Våler og Rygge har hatt sterkst arbeidsplassvekst.

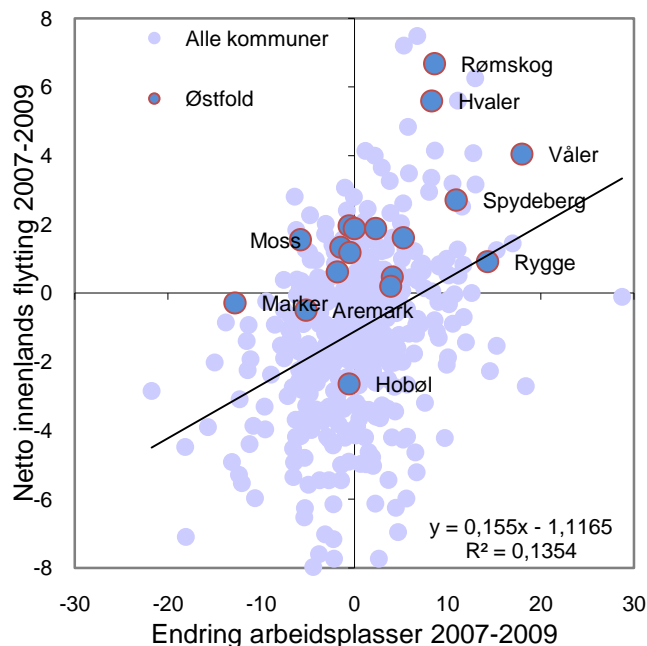
Alle kommunene i Østfold unntatt Rygge og Hobøl ligger over streken, som indikerer at de er attraktive som bosted.

Attraktivitet i kommunene

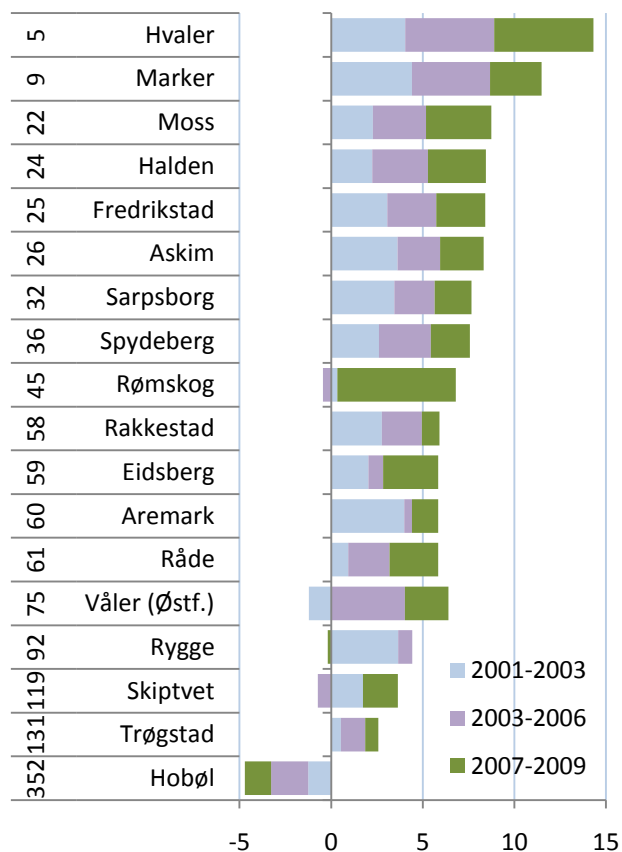
Hvaler har vært mest attraktiv som bosted av kommunene i Østfold de tre siste periodene. Hvaler er den femte mest attraktive kommunen i landet, og har økt folketallet med nesten 15 prosent på grunn av økt innflytting de siste ni årene.

De fleste kommunene i Østfold er blant de 100 mest attraktive kommunene i landet.

Bare Hobøl er under middels attraktiv.

Figur 49: Kommunene i Norge etter prosentvis endring i antall arbeidsplasser (avstand til median) og netto innenlands flytting i perioden 2007-2009.

Figur 50: Attraktivitetsindeksen til kommunene i Østfold de siste tre periodene. Rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet til venstre.

3.1 Hva forklarer bostedsattraktivitet?

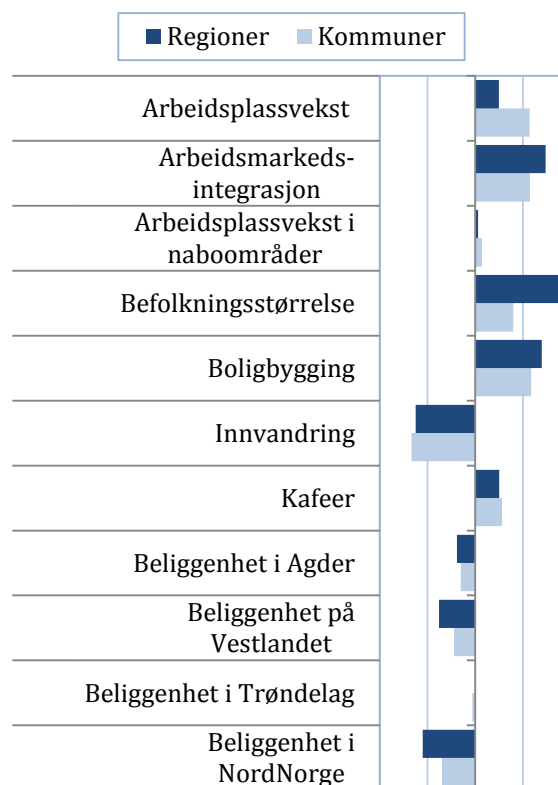
Figur 51 viser faktorer som vi har funnet har sammenheng med nettoflytting, og antar påvirker attraktivitet. Lengden på søylene viser hvor stor forklaringskraft de enkelte faktorene har, og retningen til søylene viser om faktorene har positiv eller negativ sammenheng med flyttestrømmene.

Arbeidsmarkedsfaktorer

Arbeidsplassvekst i egen kommune har sterk sammenheng med flyttebalansen i kommunen. Arbeidsplassvekst i egen region har også en positiv effekt, men er noe mindre viktig. Arbeidsplassvekst i nabokommuner og nabo-regioner har en svak, men positiv betydning for flyttebalansen. Arbeidsmarkedsintegrasjon er derimot en viktig faktor for nettoflytting og attraktivitet. Denne indikatoren viser hvor godt kommunen eller regionen er integrert med omliggende bo- og arbeidsmarked, og sier noe om mulighetene for å pendle. Gode pendlingsmuligheter er noe som gjør det mulig å bosette seg eller bli boende i et område. God tilgang til arbeidsmarked er positivt for bosettingen, uavhengig om arbeidsmarkedet er i egen kommune eller region.

Befolkningsstørrelse

Sentrale steder med en stor befolkningsstørrelse har høy innflytting. Flyttemønsteret går i retning steder med en allerede stor befolkning, og befolkningsstørrelse i seg selv kan være en tiltrekkende faktor. Byer er spesielt attraktive for unge voksne, mens mindre kommuner i omlandet til byer er attraktive for familier. Samtidig er høy befolkningsstørrelse et resultat av at stedet historisk sett har vært attraktivt.

Figur 51: Faktorer som har sammenheng med nettoflytting.

Boligmarked

Boligbygging i et område viser om det er tilgjengelige boliger for innflyttere, og er en viktig forklaring på steders attraktivitet. Kommuner med høy boligbygging er mer attraktive. Høy attraktivitet fører til høyere etterspørsel etter boliger og dermed mer boligbygging, men samtidig er tilgjengelige boligtomter antagelig også en attraktivitetsfaktor i seg selv. Mangel på boliger og høye priser i sentrale områder tvinger mange til å bosette seg i nærliggende kommuner, og mange av kommunene med høy boligbygging er små kommuner som ligger i nærheten av større byer. Kommuner kan gjennom sentrums- og arealplanlegging påvirke hvor attraktivt det er å bygge boliger.

Kaféfaktoren

Kaféfaktoren har en klar, positiv sammenheng med nettoflytting. Kaféfaktoren viser hvor stor andel av befolkningen som er ansatt i kafeer, restauranter og puber, og kan være en indikator på at det eksisterer mange sosiale møteplasser. Dette kan være en faktor som tiltrekker og holder på befolkningen, men høy innflytting fører til en ung og antageligvis mer urban befolkning som etterspør og skaper slike tilbud. Denne positive sammenhengen gjelder for alle typer steder, både sentrale og mindre sentrale.

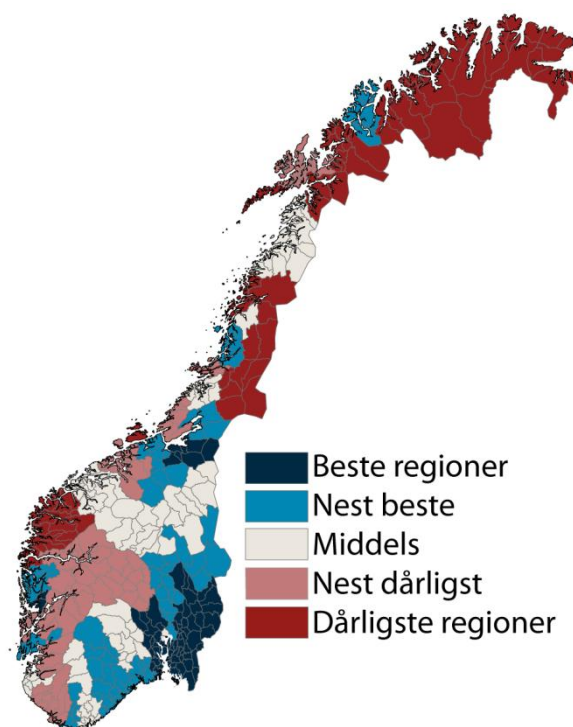
Innvandring

Innvandring har en sterk, negativ sammenheng med nettoflytting. Dette er på grunn av at innvandrere er mer mobile, og ofte flytter videre til et annet sted i Norge etter første bo-setting. Når de flytter videre, blir dette registrert som innenlands flytting. Høy innvandring fører til lav attraktivitet, siden de kommunene som tar i mot mange innvandrere ofte har høy utflytting i neste omgang. I denne sammenhengen blir høy innvandring en årsak til lav attraktivitet. På den andre siden har noen steder høy attraktivitet på grunn av at mange innvandrere har flyttet dit. Dette ser man for eksempel i mange kommuner sentralt på Østlandet, siden innvandrere ofte flytter til mer sentrale kommuner. Her vil den store innvandrerbefolkningen være et resultat av at kommunene har vært attraktive for innvandrerbefolkningen i andre norske kommuner. Den høye mobiliteten til innvandrere fører til at innvandrers flyttemønster har en sterk påvirkning på attraktivitetsindeksen. Kommunene med høyest innflytting av innvandrerbefolkningen har samtidig høye plasseringer på attraktivitetsindeksen, mens kommunene med høyest utflytting av innvandrerbefolkningen også har lav attraktivitet. Det er derfor viktig for et sted å fremstå attraktiv for innvandrere. Innvandrerbefolkningen er derimot ikke en ensartet gruppe, og det ser ut til å være forskjell ut fra blant annet innvandringsgrunn. Å ha en høy andel innvandrere fra typiske flyktningland bidrar negativt, siden mange av disse vil flytte til en annen kommune, mens det

ikke er slik for innvandrere fra arbeidsinnvandringsland.

Regional lokalisering

Det er systematiske regionale forskjeller i attraktivitet mellom landsdelene, som figur 52 viser. Spesielt steder i Nord-Norge har en systematisk dårlig flyttebalanse sammenliknet med steder på Østlandet. Dette vil si at selv om alle andre faktorer skulle være like, vil kommuner og regioner i Nord-Norge allikevel ha en dårligere flyttebalanse. Steder på Vestlandet og Sørlandet har også dårligere flyttebalanse sammenliknet med Østlandet. Beliggenhet i Trøndelag skiller seg derimot ikke systematisk fra Østlandet.

Figur 52: Attraktivitetsbarometeret for regioner for perioden 2007-2009.

Hva fanger bostedsattraktivitet ikke opp?

De forklaringsfaktorene vi har funnet, viser seg å ha rimelig stor forklaringskraft, de kan forklare en stor andel av variasjonen i flytting. Allikevel mener vi det er flere gode grunner til å utvide attraktivitetsbegrepet og metoden for å måle attraktivitet.

Ett av de viktigste funnene fra arbeidet med bostedsattraktivitet er at arbeidsmarkedsfaktorene er sentrale som forklaringsfaktorer for variasjon i flytting og bostedsattraktivitet. Kunnskapen om at arbeidsplasser er viktig for bosetting er i seg selv ikke spesielt overraskende. For at det skal være relevant for regionalt utviklingsarbeid, er det behov for å analysere nærmere *hva* slags arbeidsplasser som er viktige.

Attraktivitetsbarometeret peker videre på at det ikke kun er arbeidsmarkedet i egen kommune som er viktig, men hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er og hvor integrert bo- og arbeidsmarkedsområdene er.

En konsekvens av metoden for å måle bostedsattraktivitet, som ofte vekker motforestillinger, er at metoden favoriserer mindre bostedskommuner i utkanten av sterke arbeidsmarkedsregioner. Disse kommunene har kanskje selv ikke jobbet aktivt med næringsutvikling, men er attraktive som en konse-

kvens av at de er lokalisert i nærheten av andre sterke arbeidsmarkedskommuner. En annen gruppe kommuner som kan komme godt ut på attraktivitetsbarometeret er kommuner som har hatt sterk nedgang i arbeidsplasser, men likevel beholdt en stor andel av befolkningen. Det kan stride mot folks oppfatning av attraktivitetsbegrepet at slike kommuner blir omtalt som attraktive.

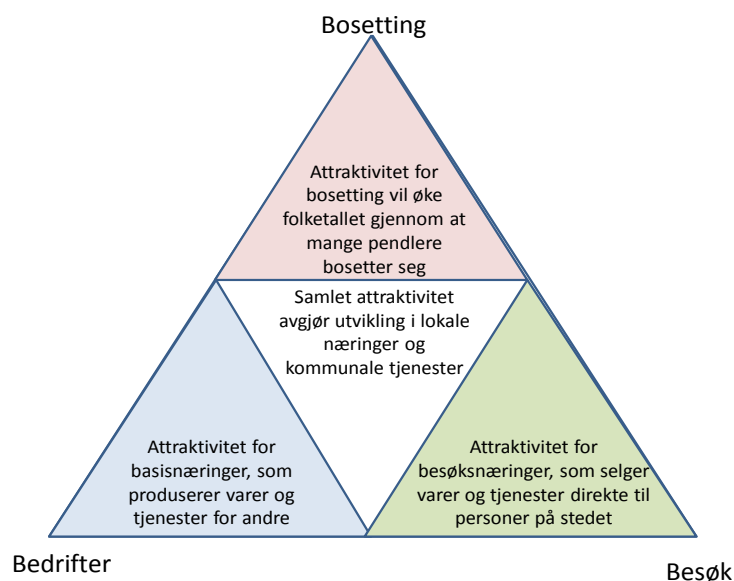
Attraktivitetsbegrepet i seg selv er en kilde til debatt. Attraktivitetsbarometeret har en avgrenset definisjon av attraktivitet, der det bare fokuserer på attraktivitet som bosted. Dette er en dimensjon, mens det kan være andre dimensjoner som også er verdt å inkludere i et attraktivitetsbegrep.

Mange regioner oppfatter seg selv som attraktive, selv om de ikke hevder seg i konkurransen om tilflytting. Noen steder føler seg attraktive fordi de tiltrekker besøkende på grunn av vakker natur, kulturelle tilstelninger eller spesielle attraksjoner, mens andre kan føle at de er attraktive på grunn av at de har et dynamisk næringsliv og er et viktig arbeidsmarked som gavner bostedene i omlandet.

Dette er noe av bakgrunnen til at vi nå er i gang med å utvikle en utvidet metode for å analysere stedlig attraktivitet: Attraktivitetspyramiden.

4. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosetting og bedrifter.

Figur 53: Attraktivitetspyramiden

Steder kan være attraktive for bedrifter og trekke til seg næringsliv som produserer varer og tjenester som selges ut av regionen. Dette genererer arbeidsplasser som bidrar til bosetting og arbeidsplasser i lokal tjenesteyting. Steder som er attraktive for besøk vil få høy aktivitet i det næringslivet som selger varer og tjenester direkte til personlige kunder. Dette er både tradisjonell turisme som hotell og restaurant, aktiviteter, underholdning og kultur og detaljhandel. Steder som er attraktive å bo i, vil ha flere innbyggere enn det er arbeidsplassgrunnlag for. Dermed vil det være mange som bor på stedet og pendler ut.

Vi vil først finne ut hvor stedene befinner seg i dag. Ved å analysere hvor stor andel av sysselsettingen som tilhører de tre dimensjonene, vil vi finne stedets profil. Deretter skal vi se på utviklingen langs de tre aksene, for å finne ut hvor attraktive stedene har vært for de uli-

ke dimensjonene de siste årene. Til slutt skal vi slå sammen de tre dimensjonene og se på den samlede utviklingen i attraktivitet. Summen av steders attraktivitet for bedrifter, besøk og bosetting vil kunne forklare vekst eller nedgang. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell som kan forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre steder har nedgang.

Profilen til stedene, og siste års utvikling vil være et verdifullt grunnlag for strategiske valg. Skal regionen satse der den har sin styrke? Eller skal regionen satse på å utligne sine svakheter?

I denne første rapporten om Attraktivitetspyramiden, har vi begrenset oss til en beskrivelse av tilstand og utvikling. Med indikatorene på plass, kan vi starte arbeidet med å forklare årsakssammenhenger og identifisere mulige tiltak for regionene.

Utviklingen over tid

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæringene og teknologiske tjenester. Basisnæringene er i sum følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

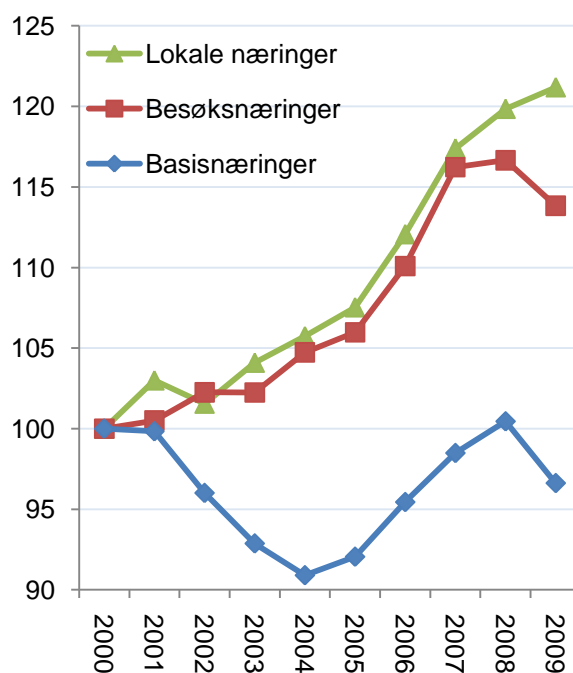
Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med nesten 14 prosent fra 2000 til 2009. Besøksnæringene blir også påvirket av konjunkturer, og falt med 2,8 prosent fra 2008 til 2009.

Arbeidsplasser knyttet til lokal virksomhet øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene, i bygg og anlegg og personlige tjenester utenom besøksnæringene. Lokale arbeidsplasser er lite følsomme for konjunkturer. De lokale arbeidsplassene er nært knyttet til befolkningsgrunnlaget. Dermed vil steder som er attraktive som bosted, og som gjennom dette øker befolkningen, får sterkest vekst.

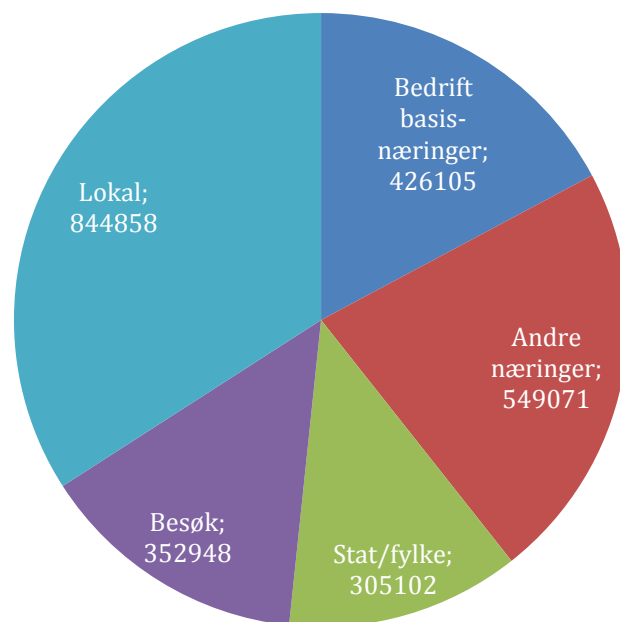
Den lave veksten i basisnæringene og den høye veksten i besøksnæringene og lokale næringer, betyr at attraktivitet for besøk og bosetting gradvis blir viktigere, og at attraktivitet for bedrifter i basisnæringene blir mindre viktig.

Sammensetningen av arbeidsplassene

I tillegg til de tre kategoriene som er vist i figur 54, er det arbeidsplasser i stat og fylke, og i andre næringer. Andre næringer er hovedsakelig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentre. Dette er også tjenester som produseres til andre, og kunne vært i samme kategori som basisnæringene. Disse senterfunksjonene er imidlertid sjelden i fokus for lokalt eller regionalt næringsarbeid. Slike senterfunksjoner, særlig i statlig virksomhet, blir lokalisert i politiske prosesser. Her vil eventuelle lokale tiltak som oftest være politisk løbving.

Figur 54: Utvikling av antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, bedriftsnæringer og lokale næringer, indekset slik at nivået i 2000=100.

Figur 55: Arbeidsplassenes sammensetning i Norge i 2009.

4.1 Besøksnæringer

Med attraktivitet for besøk menes attraktivitet for næringsliv som selger varer og tjenester direkte til personlige kunder. Besøksnæringene omfatter hotell og restaurantnæringen, som kan kalles tradisjonelt reiseliv. I tillegg er næringsvirksomhet knyttet til aktivitet, kultur og underholdning også besøksnæringer. Dette er virksomheter som krever personlig oppmøte for kundene. Den største bransjen i besøksnæringene er imidlertid detaljhandel.

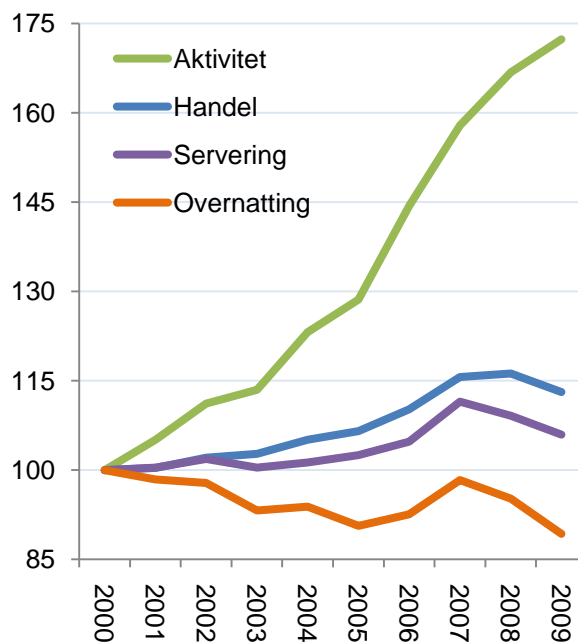
Når vi skal beregne størrelse og utvikling i besøksnæringene for regioner og kommuner, må vi ta hensyn til at besøksnæringene også har mye av sin omsetning knyttet til egen befolkning. Derfor trekker vi fra et beregnet gjennomsnitt som bransjene handel, servering og aktiviteter har i Norge. For overnatting regner vi med at all aktivitet stammer fra besøk. Dermed vil en del regioner ha en ”negativ besøksbalanse”. Dette er regioner hvor befolkningen i stor grad besøker andre regioner for handel, restaurantbesøk og aktiviteter.

I figur 56 ser vi utviklingen av besøksnæringene nasjonalt. Aktiviteter, som består av kultur og underholdning og arrangementer, har økt raskt. Handel og servering øker litt, mens det er synkende antall arbeidsplasser i overnatting.

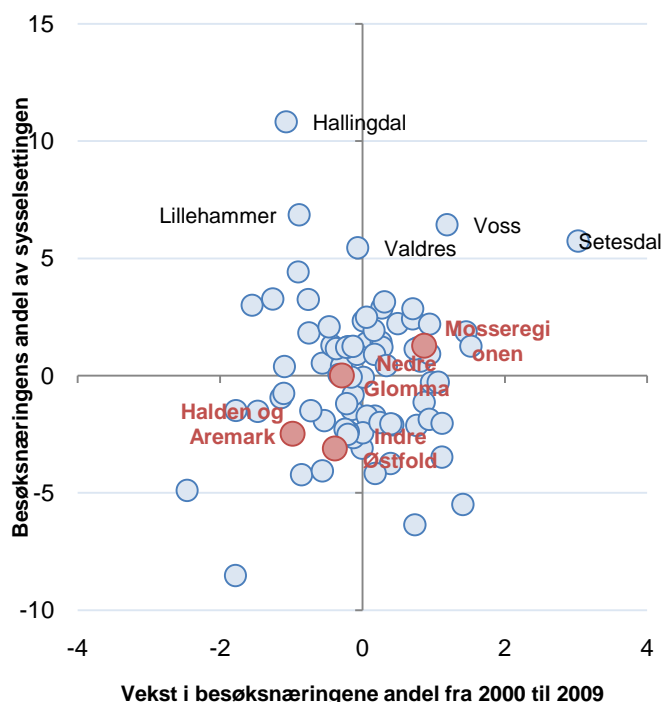
Besøksnæringer i regionene

I figur 57 er regionene plassert i forhold til vekst fra 2000 til 2009 på den horisontale akse og relativ størrelse på den vertikale. Hallingdal har det høyeste bidraget fra besøksnæringene av alle regionene i landet i 2009, men har hatt en nedgang de siste ti årene.

Ingen av regionene i Østfold er utpregede besøksregioner. Mosseregionen har litt over middels konsentrasjon av besøksnæringer, Nedre Glomma har middels konsentrasjon, mens Indre Østfold og Halden og Aremark har godt under middels konsentrasjon av besøksnæringer.

Figur 56: Utvikling av antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 57: Besøksnæringenes bidrag til sysselsettingen i regionene i 2009, og endringer fra 2000 til 2009.

Regionene på det sentrale Østlandet

I figur 58 har vi splittet opp bidraget fra besøksnæringene for regionene på det sentrale Østlandet. Tallene for handel, servering og aktivitet er korrigerert for det som antas å være aktiviteter rettet mot egne innbyggere. Dermed vil tallene kunne bli negative for steder med handelslekkasje.

Oslo er den store besøksmagneten på det sentrale Østlandet, og har mange arbeidsplasser knyttet til aktiviteter, overnatting og servering.

Mosseregionen har relativt mye besøksnæringer og er rangert som nummer 25 av 83 regioner. Det er spesielt handelsoverskuddet som drar Mosseregionen opp.

Nedre Glomma har omtrent gjennomsnittlig nivå i besøksnæringene.

Halden og Aremark og Indre Østfold har svært lite besøksnæringer. Halden og Aremark har en stor handelslekkasje, kanskje på grunn av nærheten til Sverige. Indre Østfold har lite av alle typer besøksnæringer.

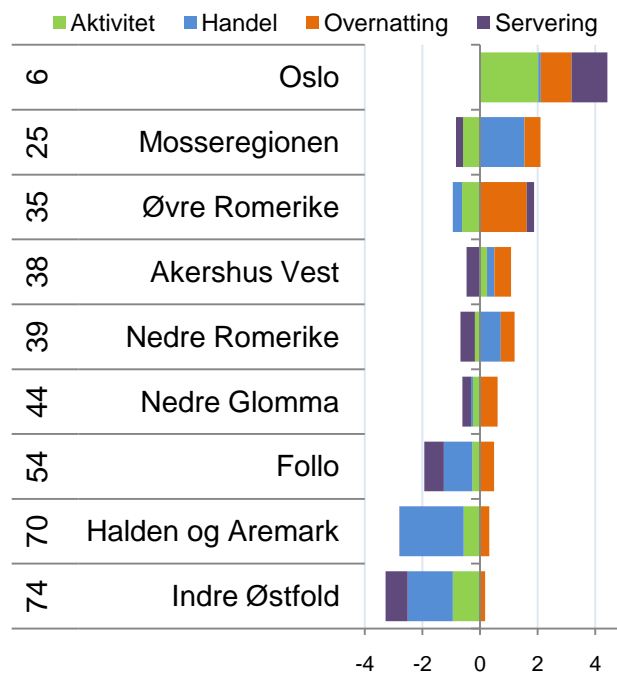
Besøksnæring i kommunene

Rygge og Eidsberg er besøkskommunene i Østfold. De er rangert som henholdsvis nummer 23 og 74 for konsentrasjon av besøksnæringer. Det er først og fremst et stort handelsoverskudd som trekker opp.

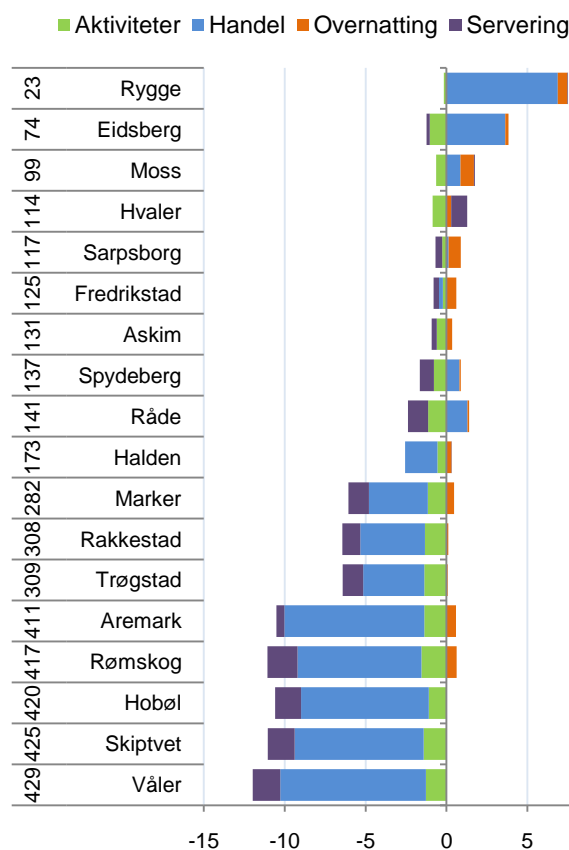
Hvaler har flere restauranter, barer og puber enn folketallet tilsier. For alle de andre kommunene i Østfold er det motsatt. Enten går ikke østfoldingene ut, eller så går de ut i Oslo.

Det er ingen kommuner som har særlig store bidrag fra overnatting.

Forskjellene mellom kommunene er først og fremst innen handel. Noen få har mye handel, mens mange har stor handelslekkasje.

Figur 58: Prosentvis andel av sysselsettingen i besøksnæringer i regionene på det sentrale Østlandet i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner.

Figur 59: Prosentvis andel av sysselsettingen i besøksnæringer i kommunene i Østfold i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.2 Basisnæringer

Med attraktivitet for bedrifter menes attraktivitet for basisnæringer. Her tenker vi på konkurranseutsatt virksomhet som produserer varer og tjenester som selges ut av regionen, enten som eksport til andre land, eller til kunder nasjonalt.

Vi kan dele opp basisnæringer i tre kategorier; naturbasert virksomhet, industri og teknologiske tjenester. Naturbasert virksomhet inkluderer landbruk, fiske, havbruk og bergverk, mens teknologiske tjenester vil være IT, telekom, engineering og liknende.

De ulike kategoriene har utviklet seg forskjellig, som det framgår av figur 60.

Teknologiske tjenester har hatt sterk vekst, og har vokst med 27,9 prosent på landsbasis fra 2000 til 2009.

Industrien har gått i bølger, men den langsiktige trenden er klart negativ. Industrien har hatt en nedgang på 11,2 prosent fra 2000 til 2009. Det er imidlertid ganske store forskjeller i ulike industribransjer, og noen regioner har hatt vekst i industrien også.

Naturbaserte næringer synker ganske jevnt, og har hatt en nedgang på 13,3 prosent.

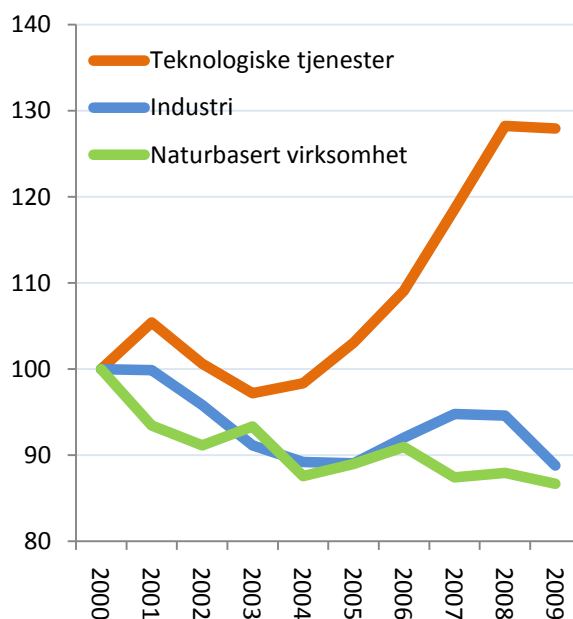
Det er dermed de regionene som har lyktes i å trekke til seg teknologiske tjenester som har lyktes best.

Basisnæringer i regionene

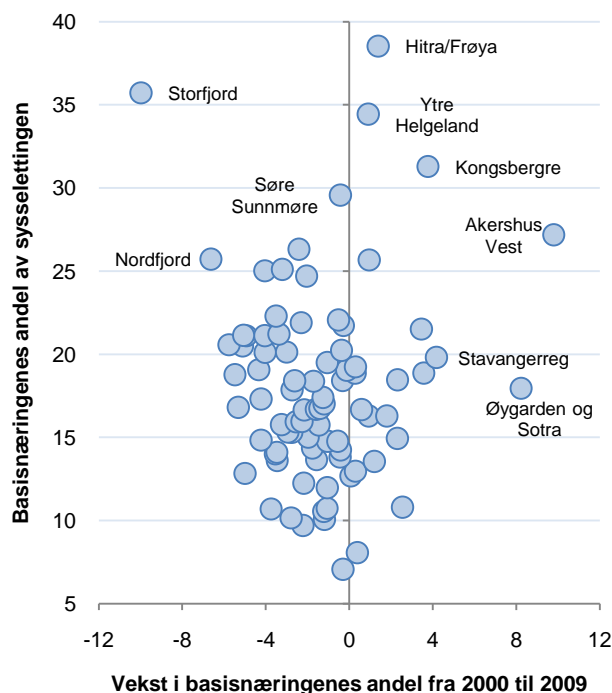
Hitra/Frøya har den høyeste andelen av sysselsettingen i basisnæringer av alle regionene. Antall arbeidsplasser i basisnæringer tilsvarte 38,5 prosent av sysselsettingen i regionen i 2009.

Regioner som Storfjord, Ytre Helgeland, Kongsbergregionen og Søre Sunnmøre kommer på de neste plassene. Av disse har Storfjord hatt en kraftig nedgang siden 2000, mens Kongsbergregionen har hatt sterk vekst.

Akershus Vest er imidlertid den regionen i landet med sterkest vekst i basisnæringer, fulgt av Øygarden og Sotra og Stavangerregionen.

Figur 60: Utvikling i antall arbeidsplasser basisnæringerne i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 61: Regionene i Norge etter andel av sysselsettingen i basisnæringerne og vekst i basisnæringerne fra 2000 til 2009.

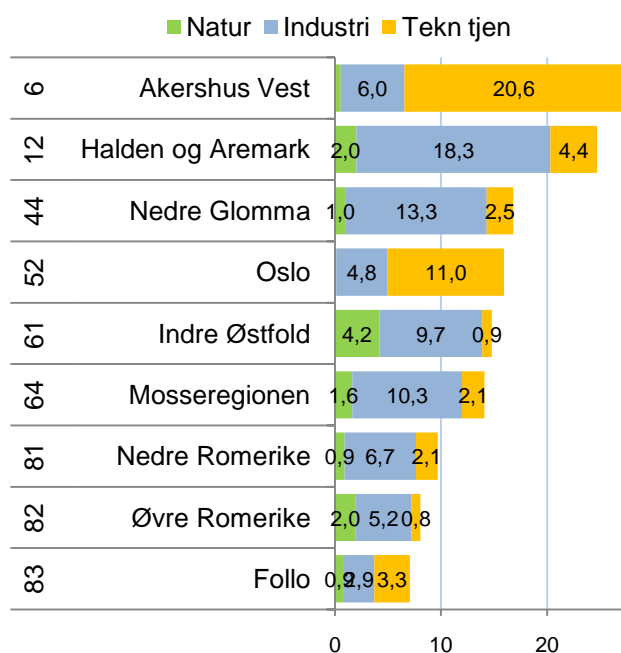
Regionene på det sentrale Østlandet

Akershus Vest er rangert som nummer seks av 83 regioner i landet med hensyn til konsentrasjon av basisnæringer.

Halden og Aremark er rangert som nummer 12 i landet. Det er på grunn av mye industri.

Den gamle industriregionen Nedre Glomma har nå faktisk lavere andel i basisnæringene av gjennomsnittet av regionene, og er rangert som nummer 44.

Indre Østfold og Mosseregionen har forholdsvis lave andeler av basisnæringer, som nummer 61 og 64.

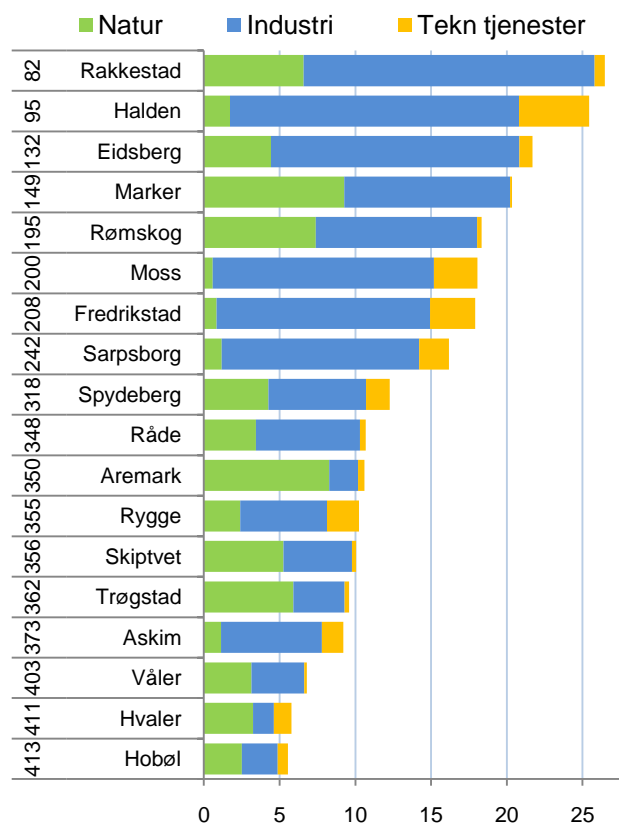
Figur 62: Prosentvis andel av sysselsettingen i basisnæringer i regionene på det sentrale Østlandet i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner.

Basisnæringer i kommunene

Rakkestad og Halden er de eneste kommunene i Østfold som er blant de 100 kommunene med høyeste andel basisnæringer i landet. Begge er utpregede industrikommuner. Halden har også ganske stor konsentrasjon av teknologiske tjenester, og er rangert som nummer 28 av 430 kommuner i landet for teknologiske tjenester.

En del kommuner i Østfold har mye naturbaserte næringer, som i hovedsak er landbruk.

Kommuner som Våler, Hvaler og Hobøl har svært lite basisnæringer.

Figur 63: Prosentvis andel av sysselsettingen i basisnæringer i kommunene i Østfold i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.3 Bosted

Steder kan ha mange flere innbyggere enn det er næringsgrunnlag for, dersom de er attraktive som bosted. Slike steder vil ha mange bosatte som pendler ut til andre steder. For å måle steders bostedsattraktivitet kan vi derfor bruke netto utpendling som en målestokk.

Både antall personer som pendler til en annen kommune, og andelen av de sysselsatte som pendler øker stadig. I enkelte år med nedgang i sysselsettingen har pendlingsandelen sunket litt, som i 2003 og 2009, men trenden er klart økende. I 2009 pendlet over 800 000 personer i Norge til en annen kommune, tilsvarende over 35 prosent av alle sysselsatte.

Når pendlingen øker, vil betydningen av bostedsattraktivitet bli større. Sammenhengen mellom utviklingen i antall arbeidsplasser og antall innbyggere blir tilsvarende svekket.

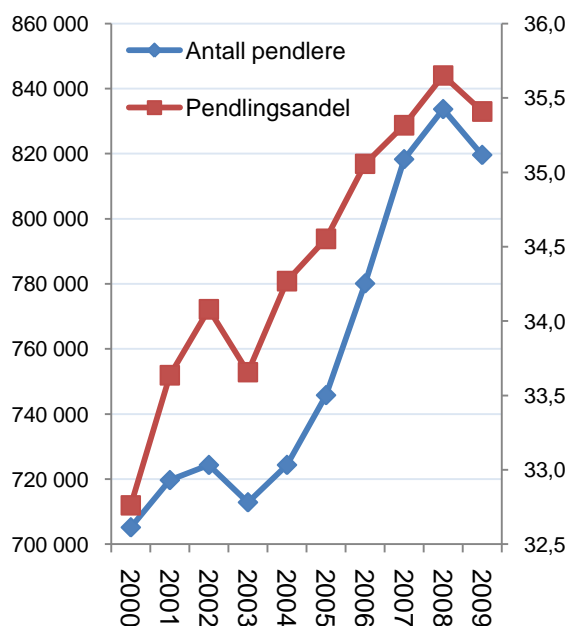
Nettopendlingen til regioner og kommuner er vist tidligere i denne rapporten, i kapittel 1.

Endring i bostedsattraktivitet

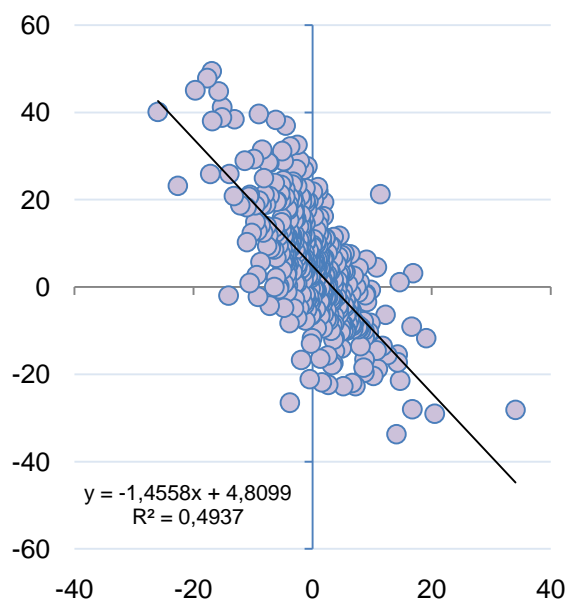
For å måle endringen i bostedsattraktiviteten vil det være nærliggende å se på endringer i netto utpendling. Kommuner som har økt netto utpendling sterk, vil da være kommuner som har fått økt attraktivitet.

Et slikt mål vil imidlertid ha en stor svakhet. Som vi viser i figur 65, er det en sterk sammenheng mellom endring i netto utpendling og nedgang i antall arbeidsplasser. Kommuner med økt utpendling er dermed først og fremst kommuner som har mistet mange arbeidsplasser.

Dermed vil ikke endring i pendling reflektere bostedsattraktivitet. For å måle endring i bostedsattraktivitet må vi derfor gå tilbake til Attraktivitetsbarometeret, som ble presentert i kapittel 3, som indikator.

Figur 64: Antall personer i Norge som pendler til en annen kommune (venstre akse) og andelen av de sysselsatte i Norge som pendler til en annen kommune (høyre akse).

Figur 65: Kommunene i Norge etter endring i netto utpendling som andel av sysselsettingen på horisontal akse, og endring i antall arbeidsplasser på vertikal akse. Perioden 2000-2009.

4.4 Profiler

Vi har nå sett på hvordan den relative størrelsen til besøksnæringer, basisnæringer og pendling varierer mellom kommuner og regioner. Dette kan vi sette sammen, for å se på hvordan de ulike stedene skiller seg fra hverandre og hvor de har sine styrker. Vi kaller dette stedenes profil.

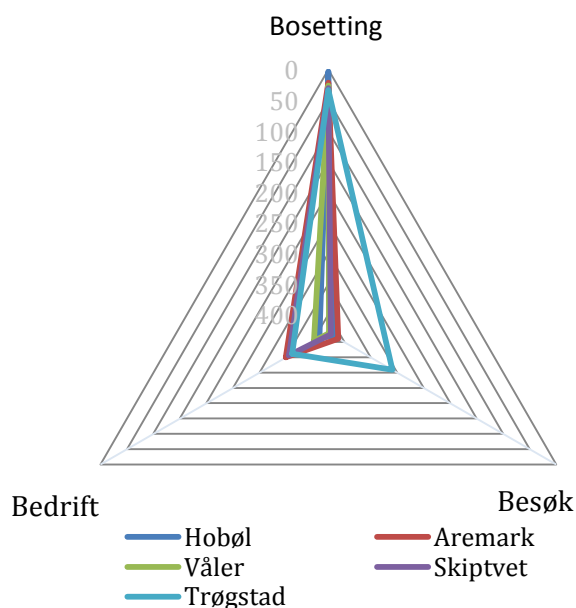
Profilen viser hvordan bosettingen i regionen eller kommunen i dag er basert på besøksnæringer, basisnæringer eller pendling. Profilen viser hvordan sysselsettingen er fordelt. I profilen vil derfor ingen regioner eller kommuner få en høy rangering på alle de tre dimensjonene. Selv om profilen viser hvordan status er i dag, er dette basert på en utviklingshistorie og et grunnlag som er lagt for lagt for tiår, eller endog hundreår siden. Gjennom tiden har befolkningen skapt og opprettholdt et leved grunnlag basert på stedets utfordringer, ressurser og fortrinn. Dette har ført fram til hvor stedet befinner seg i dag.

Bostedskommuner

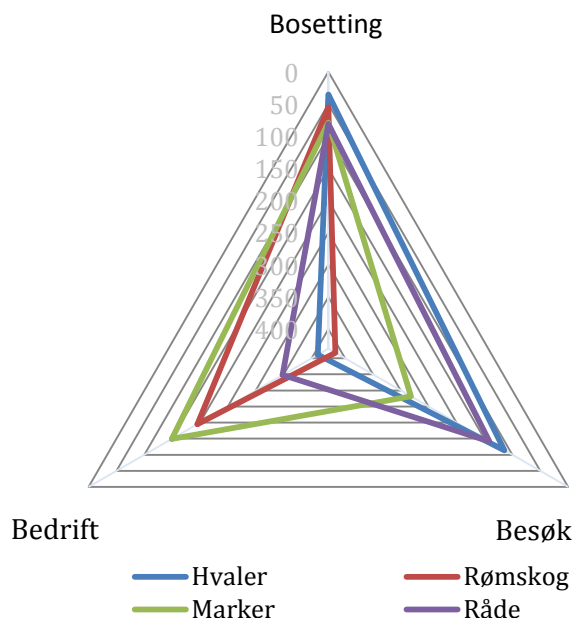
Ni av kommunene i Østfold er utpregede bostedskommuner, gjennom at de er rangert blant de 100 kommunene med høyest netto utpendling.

Fem er ganske ekstreme bostedskommuner, ettersom de i liten grad har basisnæringer eller besøksnæringer. Det er Hobøl, Aremark, Våler, Skiptvet og Trøgstad.

Fire kommuner er utpregede bostedskommuner, men ikke så ekstreme. Hvaler og Råde har en del besøksnæringer, mens Marker og Rømskog har en del basisnæringer.

Figur 66: Profil for de mest utpregede bostedskommunene i Østfold i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

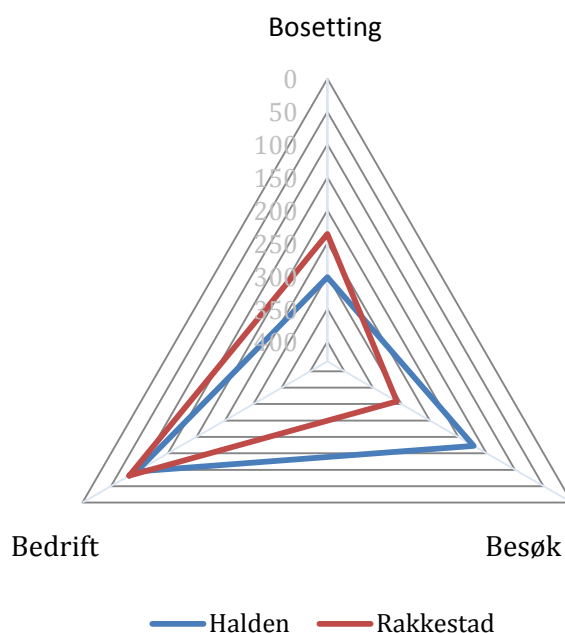

Figur 67: Profil for de nest mest utpregede bostedskommunene i Østfold i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Bedriftskommuner

Østfold har bare to utpregede bedriftskommuner. Det er Halden og Rakkestad. Ingen av de er ekstreme, ettersom de er rangert som henholdsvis 95 og 82 når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer.

Halden har en del besøksnæringer i tillegg.

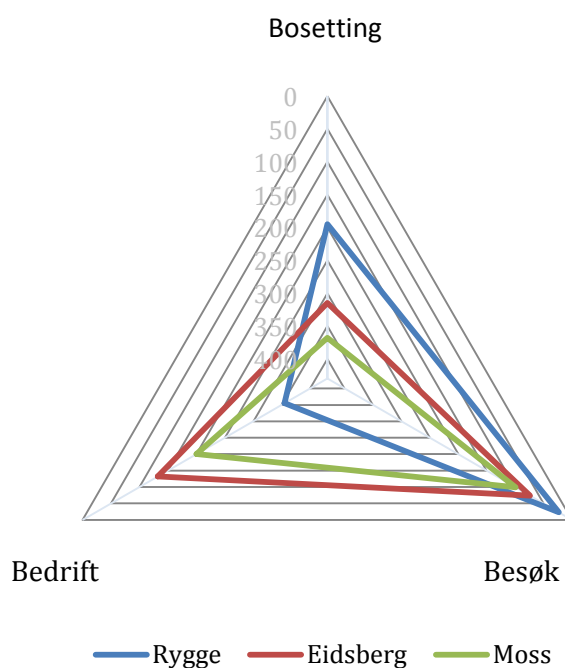

Figur 68: Profil for bedriftskommunene Østfold i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Besøkskommuner

Østfold har tre kommuner som er utpregede besøkskommuner. Det er Rygge, Eidsberg og Moss.

Eidsberg og Moss har også en del basisnæringer, mens Rygge har mange som pendler ut av kommunen.

Figur 69: Profil for besøkskommunene i Østfold i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

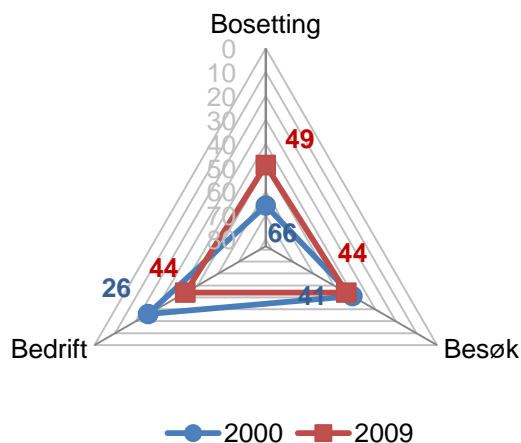
Nedre Glomma

Nedre Glomma har i 2009 en balansert profil, der regionen ikke har spesielt høy eller lav rangering i forhold til de andre 83 regionene i landet.

Går vi tilbake til 2000, hadde Nedre Glomma en noe annerledes profil. Da var Nedre Glomma nummer 26 av 83 regioner for konsentrasjon av basisnæringer. Vi ser dermed at Nedre Glomma på ti år har redusert andelen av sysselsettingen i basisnæringene i større grad enn i andre regioner.

Nedre Glomma har i samme periode beholdt posisjonen som besøksregion, der rangeringen har stått stille på 44. plass.

Samtidig har Nedre Glommas rangering som bosettingsregion blitt forbedret med 17 plasser, fra 66 til 49.

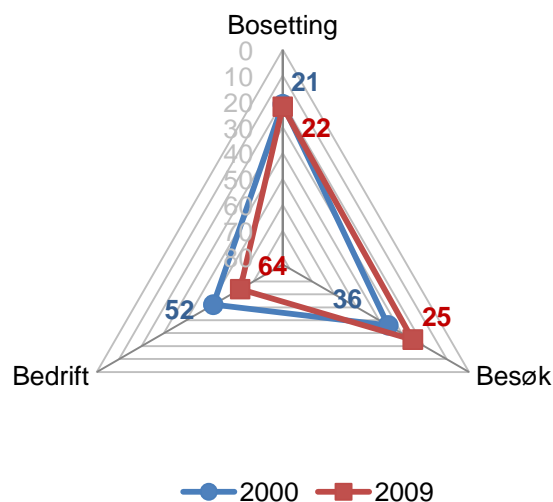
Figur 70: Profilen til Nedre Glomma i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Mosseregionen

Mosseregionen er hovedsakelig en bostedsregion. Rangeringen langs bostedsaksen er 22 av 83 regioner. I 2000 var rangeringen 21.

Samtidig har Mosseregionen tapt langs bedriftsaksen, her har rangeringen falt fra 52. til 64. plass. Mosseregionen hadde under middels andel av sysselsettingen i basisnæringene i 2000, og har samtidig hatt en dårlig utvikling i basisnæringene de ti siste årene, slik at rangeringen blant regionene har falt.

Mosseregionen hadde bare litt over middels konsentrasjon av besøksnæringer i 2000, da regionen var rangert som nummer 36 med hensyn til andel sysselsetting i besøksnæringene. I 2009 er Mosseregionen rangert som nummer 25. Mosseregionen er i ferd med å bli en besøksregion. Det er naturlig å anta at Rygge flyplass har og vil bidra til dette.

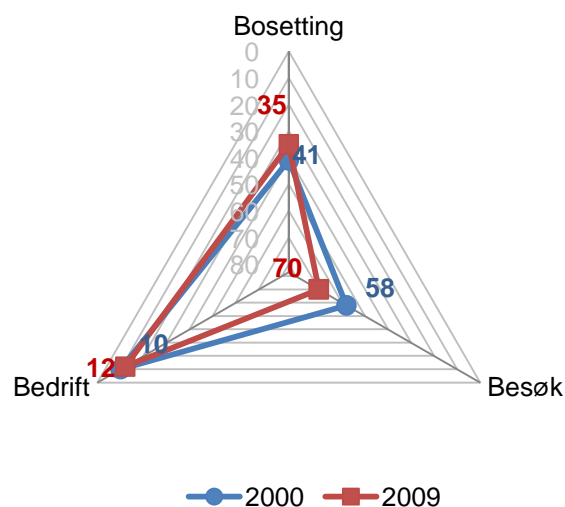
Figur 71: Profilen til Mosseregionen i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Halden og Aremark

Halden og Aremark er en bedriftsregion, med sin rangering som nummer 12 langs bedriftsaksen sammenliknet med de andre 82 regionene. Halden var imidlertid enda mer utpreget bedriftsregion i 2000, da tilsvarende rangering var nummer 10. Utviklingen i basisnæringene i Halden og Aremark har dermed vært svakere enn i resten av landet.

Halden og Aremark har også falt tilbake på rangeringen med hensyn til konsentrasjon av besøksnæringer, fra 58 til 70. Er forklaringen økt svenskehandel?

Halden og Aremarks rangering langs bostedsaksen har beveget seg fra 41 i 2000 til 35 i 2009. En økende andel av sysselsettingen i Halden og Aremark knytter seg til pendling til andre regioner.

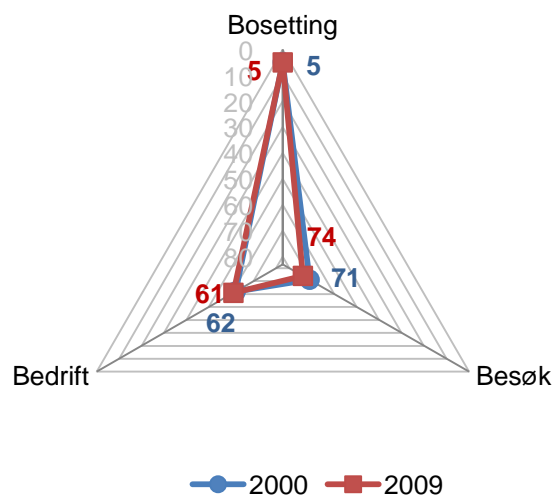

Figur 72: Profilen til Halden og Aremark i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Indre Østfold

Indre Østfold er en utpreget bostedsregion, og er rangert som nummer fem av 83 regioner langs bostedsaksen. Samtidig er Indre Østfold rangert lavt langs de andre aksene. Bosettingen i Indre Østfold er dermed i stor grad knyttet til at folk bor i regionen og pendler til andre regioner.

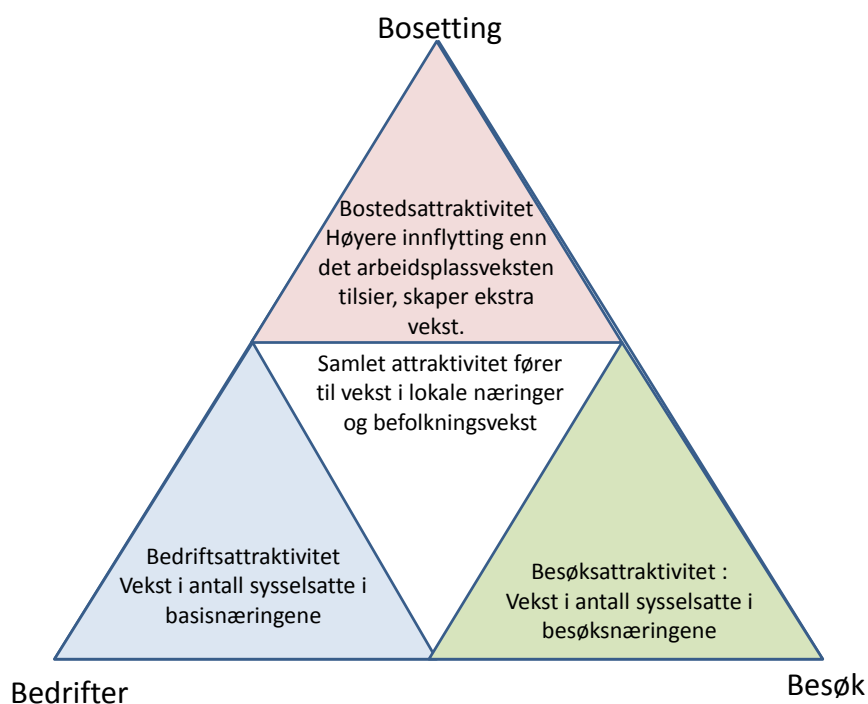
Profilen til Indre Østfold har ikke forandret seg på ti år. Rangeringen langs bostedsaksen er den samme, men rangeringen langs bedrifts- og besøksaksen har bare små endringer.

Figur 73: Profilen til Indre Østfold i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

4.5 Attraktivitet og utvikling

Profilen viser status for hvor stedene befinner seg i dag. Enda mer interessant er det å se på hvordan de ulike attraktivitetsdimensjonene har bidratt til utviklingen de siste årene, og i hvilken retning stedene beveger seg. Det er endringen de siste årene som viser om stedet har vært attraktive for en eller flere av de tre dimensjonene besøk, bedrift og bosted. Steder som har vært attraktive både for bosted, besøk og bedrifter vil være de som har oppnådd høyest vekst.

Figur 74: Indikatorene for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Vi skal først se på utviklingen langs de tre aksene. I denne rapporten fokuserer vi på utviklingen de siste ti årene, fra 2000 til 2009.

Vi måler veksten i bedrifts- og besøksattraktivitet gjennom å se på endringer i sysselsettingen i basisnæringer og besøksnæringer som andel av folketallet. Endringene måles i prosentpoeng av samlet sysselsetting i begynnelsen av perioden. Dermed får vi fram hvor mye disse endringene har betydd for den samlede sysselsettingen. Ved å måle på denne måten luker vi bort vekst i besøksnæringene som skyldes befolkningsøkningen. For å måle endring i bostedsattraktivitet bruker vi attraktivitetsbarometer. Siden resultater fra Attrak-

tivitetsbarometeret er presentert i kapittel 3, blir ikke attraktivitetsbarometeret omtalt nærmere i dette kapitlet.

De tre attraktivitetsdimensjonene vil representere tre ulike retninger for regionale utviklingsstrategier. Det vil være helt forskjellige virkemidler for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Når man har kunnskap om profilen til stedene og siste års utvikling, vil dette være et verdifullt grunnlag for strategiske valg. Valget vil så være om man skal der den har sin styrke, eller om man skal satse på å utlikne sine svakheter.

Utvikling besøksattraktivitet

For å måle den siste tidens utvikling i besøksattraktivitet tar vi utgangspunkt i utviklingen i besøksnæringene i perioden 2000-2009.

Utvikling i regionene

I figur 75 ser vi hvordan regionene på det sentrale Østlandet plasserer seg med hensyn til vekst i besøksnæringene. Endringen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene blir målt i prosentpoeng av sysselsettingen i regionen i 2000.

Det er Mosseregionen og Akershus Vest som har hatt den sterkeste veksten i besøksnæringene av regionene på det sentrale Østlandet. Det er spesielt økningen i handelen som driver veksten i besøksnæringene i disse regionene. Det er nærliggende å se denne veksten i sammenheng med nedgangen i Oslo. Det kan virke som om handelsnæringen krymper i Oslo og vokser i naboregionene.

De andre regionene i Østfold har en relativt svak utvikling i besøksnæringene.

Halden og Aremark har den svakeste utviklingen av regionene på det sentrale Østlandet, og taper på alle typer av besøksnæringer.

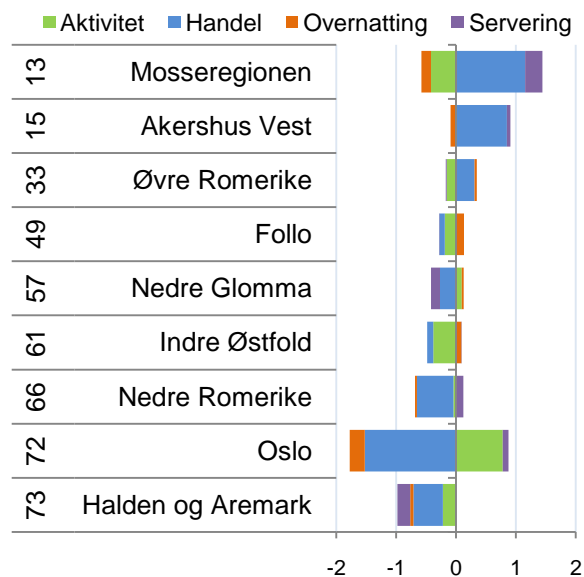
Utvikling i kommunene

Rygge har hatt sterkest vekst i besøksnæringene av kommunene i Østfold, og er bare slått av Hemsedal på landsbasis. Rygge har hatt en svært sterk vekst i detaljhandel.

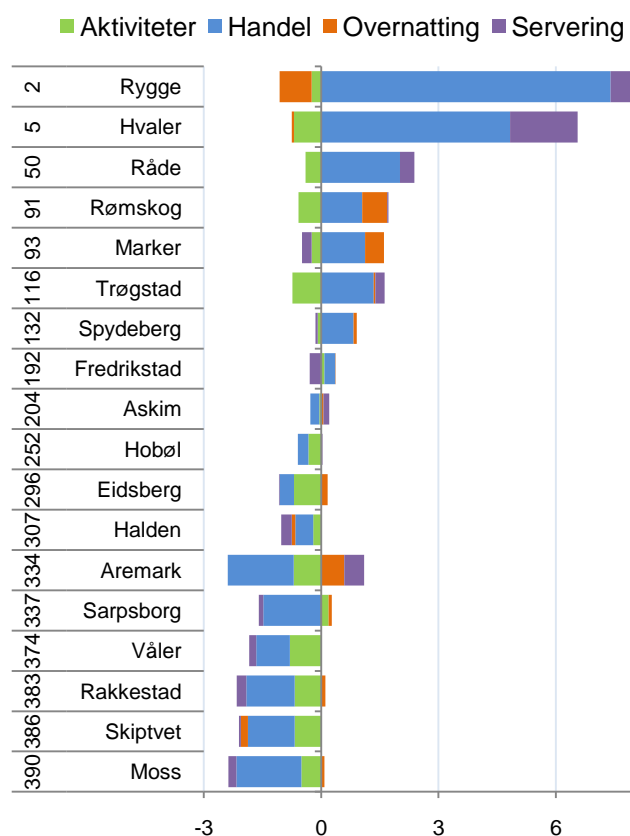
Hvaler har også hatt en svært sterk vekst i både handel og servering, og er femte beste kommune i landet når det gjelder vekst i besøksnæringene de siste ti årene.

Råde, Rømskog og Marker er også blant de 100 kommunene i landet med sterkest vekst i besøksnæringene.

Moss har størst relativt tap i besøksnæringene. Kanskje har en del handel flyttet over til nabokommunen Rygge?

Figur 75: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra besøksnæringene fra 2000 til 2009 for regionene på det sentrale Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Figur 76: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra besøksnæringene fra 2000 til 2009 i kommunene i Østfold. Rangering blant landets 430 kommuner er vist til venstre.

Utvikling bedriftsattraktivitet

For å måle utvikling i bedriftsattraktivitet tar vi utgangspunkt i utvikling i basishandlingene i perioden 2000-2009. Siden basishandlingene per definisjon er næringer som produserer varer og tjenester som kan selges ut av regionen, er det ikke noe fratrukk for salg til egne innbyggere, slik som vi gjorde for besøksnæringer.

Utvikling i regionene

Akershus Vest er den regionen som har hatt sterkest vekst i basishandlingene av alle regionene i landet.

Indre Østfold har hatt litt nedgang, men ettersom flertallet av regionene har hatt enda større nedgang, er Indre Østfold rangert som nummer 32 av 83 regioner.

Halden og Aremark er rangert litt under middels som nummer 47, etter å ha hatt en reduksjon i antall arbeidsplasser i basishandlingene tilsvarende to prosent av samlet sysselsetting i 2000.

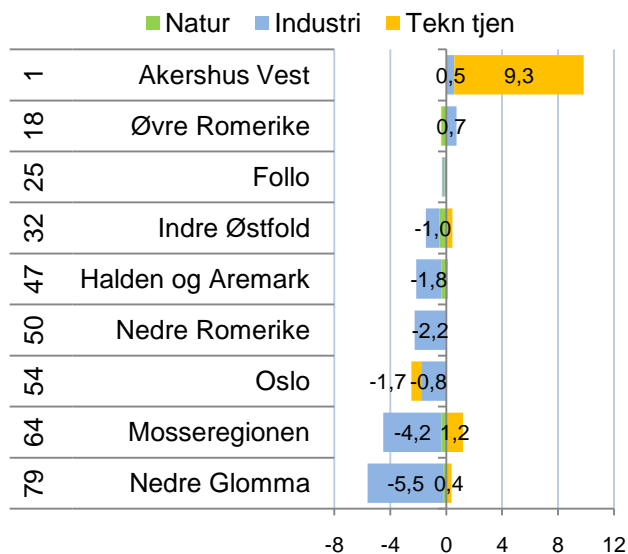
Mosseregionen og Nedre Glomma har hatt sterk nedgang i industriarbeidsplasser. Det er bare tre regioner i hele landet som har sterkere nedgang enn Nedre Glomma de siste ti årene.

Utvikling i kommunene

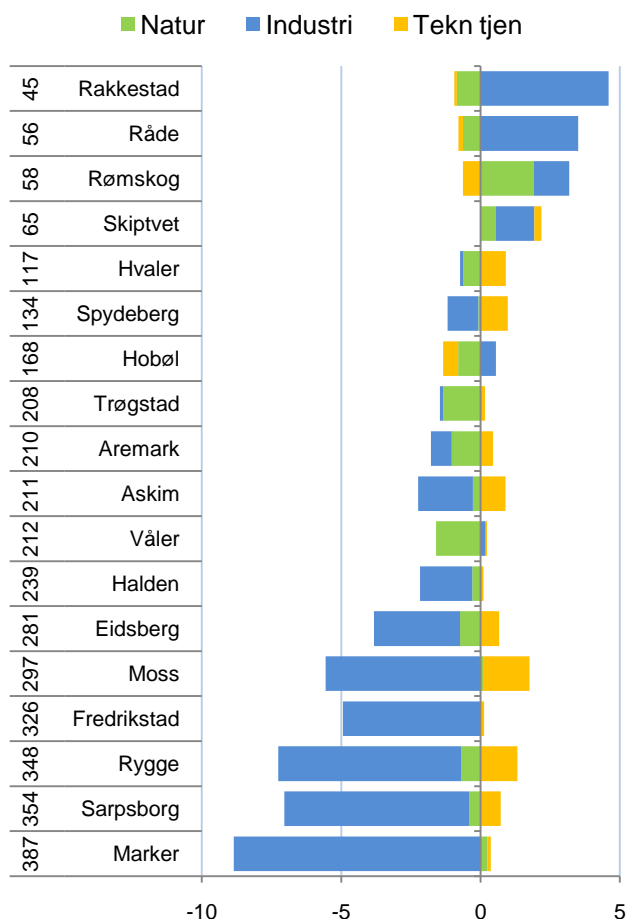
Rakkestad, Råde, Rømskog og Skiptvet er kommuner i Østfold som er blant de 100 kommunene i landet med best utvikling i basishandlingene. Alle har hatt vekst i antall industriarbeidsplasser de siste ti årene.

Byene Halden, Moss, Fredrikstad og Sarpsborg har alle hatt et stort fall i antall industriarbeidsplasser.

Marker har hatt den største nedgangen i prosent.

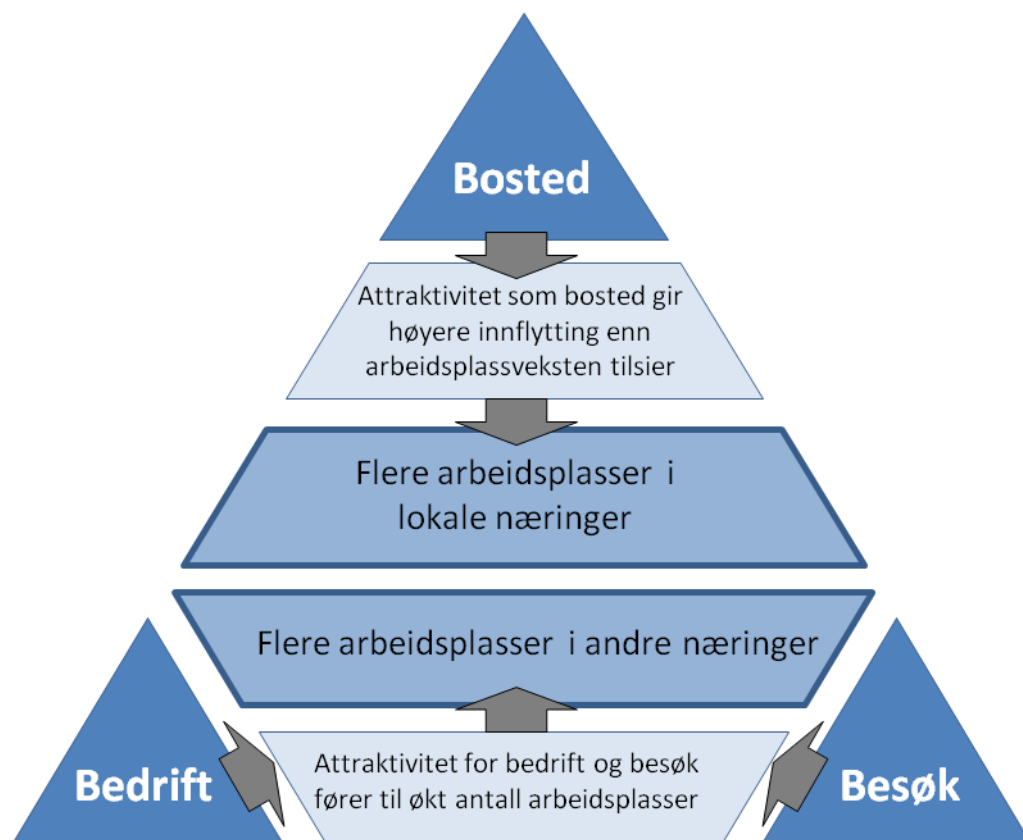
Figur 77: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra basishandlingene fra 2000 til 2009 for regionene på det sentrale Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Figur 78: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra basishandlingene fra 2000 til 2009 for kommunene i Østfold. Rangering blant landets 430 kommuner er vist til venstre.

4.6 Samlet attraktivitet

Det siste vi skal gjøre er å sette de tre attraktivitetsdimensjonene sammen for å se på den samlede attraktiviteten til et sted. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at de tre attraktivitetsdimensjonene til sammen skal forklare et steds utvikling. Det er summen av steders attraktivitet for bedrifter, besøk og bosetting som vil kunne forklare vekst eller nedgang. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell som kan forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre steder har nedgang.

Figur 79: Samlet attraktivitet.

Bedrifts- og besøksdimensjonen påvirker arbeidsplassutviklingen. Steder med høy attraktivitet for bedrifter og besøkende vil få vekst i antall arbeidsplasser i disse næringene. Denne veksten gir positive stimulanser til andre næringer og bransjer, som ulike tjenester, transport og liknende

Steder med høy bostedsattraktivitet får høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsa. Dette øker befolkningsgrunnlaget og fører til vekst i lokale arbeidsplasser, som kommunale

tjenester, bygg og anlegg, handel for egen befolkning og så videre. Høy bostedsattraktivitet gir seg også utslag i en yngre befolkning som vil gi bedre fødselsbalanse de neste årene.

De tre attraktivitetsdimensjonene bidrar på hver sin måte til veksten på et sted. Steder som har høy attraktivitet for alle de tre dimensjonene vil oppnå vekst.

I resten av dette kapitlet vil vi sette de tre attraktivitetsdimensjonene sammen, for å få et mål på samlet attraktivitet.

4.7 Samlet attraktivitet for fylkene

Fylkenes samlede attraktivitet, og hvordan de tre dimensjonene har bidratt til denne er vist i figur 80.

Akershus er det fylket som har høyest samlet attraktivitet av alle fylkene, mens Finnmark har lavest samlet attraktivitet. Akershus er ikke best på noen av enkeltindikatorerne, men skårer positivt på alle tre.

Det er bare fem fylker som har fått vekstimpulser fra basisnæringene. Foruten Akershus er dette Sør-Trøndelag, Hordaland, Vest-Agder og Rogaland. Sogn og Fjordane, Telemark og Østfold har den mest negative utviklingen i basisnæringene, men Østfold kommer likevel samlet ut på andreplass på grunn av høyest bostedsattraktivitet.

Østlandsfylkene vinner mye på høy bostedsattraktivitet, mens Nord-Norge og Sogn og Fjordane taper mye.

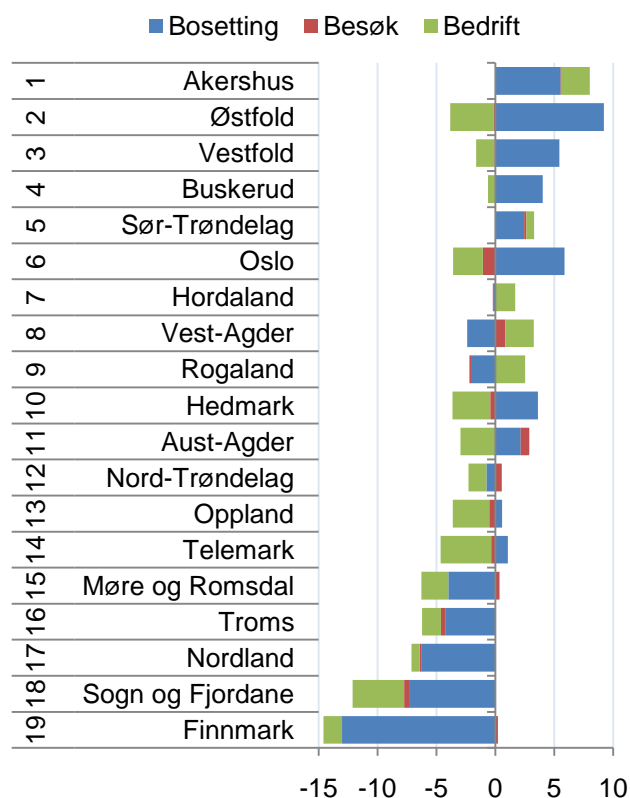
Besøksattraktivitet betyr tilsynelatende mindre for fylkenes utvikling. Her er Agderfylkene vinnere, mens Oslo taper.

Samlet attraktivitet og befolkningsvekst

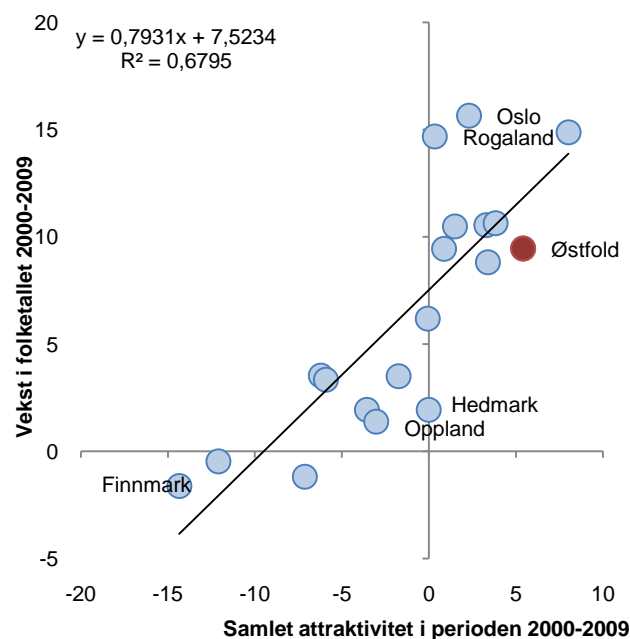
Sammenhengen mellom samlet attraktivitet og fylkenes befolkningsutvikling de siste ti årene er vist i figur 81. Utviklingen i samlet attraktivitet forklarer nesten 68 prosent av variasjonen mellom fylkenes befolkningsvekst.

Oslo og Rogaland har en høyere vekst enn forventet. De har hatt høy vekst i bransjer som verken er basis- eller besøksnæring. De største byene har generelt en tendens til å få høyere vekst enn attraktiviteten tilsier, det å være stor ser ut til å generere vekst i seg selv.

Østfold har lavere folketallsvekst enn samlet attraktivitet tilsier.

Figur 80: Samlet attraktivitet for fylkene i perioden 2000-2009. Til venstre viser fylkenes rangering for samlet attraktivitet.

Figur 81: Sammenhengen mellom samlet attraktivitet som vist i figur 80 og befolkningsvekst for perioden 2000-2009.

4.8 Samlet attraktivitet for regionene

Når vi ser på endringer, vil en region kunne skåre høyt på alle de tre dimensjonene. Slike regioner vil få svært sterk vekst. Det er imidlertid bare noen få regioner i landet som har fått positivt bidrag fra alle de tre attraktivitetsdimensjonene samtidig de siste ti årene. Det er Øvre Romerike, Bjørnefjorden og Trondheimsregionen, som også er helt i toppen når det gjelder befolkningsvekst.

Vi kan se på vekstimpulsene fra de tre attraktivitetsdimensjonene samlet for regionene på det sentrale Østlandet i figur 82.

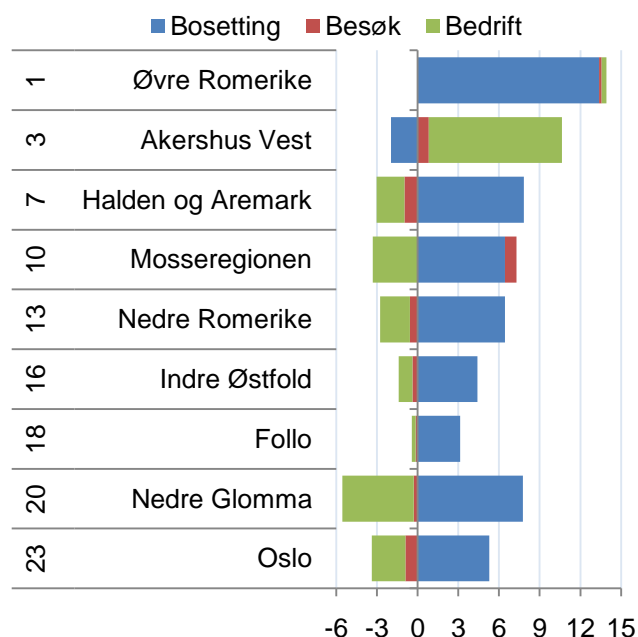
Øvre Romerike er den mest attraktive regionen i landet. Det skyldes utelukkende attraktiviteten som bosted.

Halden og Aremark er nummer sju, mens Mosseregionen er nummer ti. Det er den høye bostedsattraktiviteten som er drivkraften.

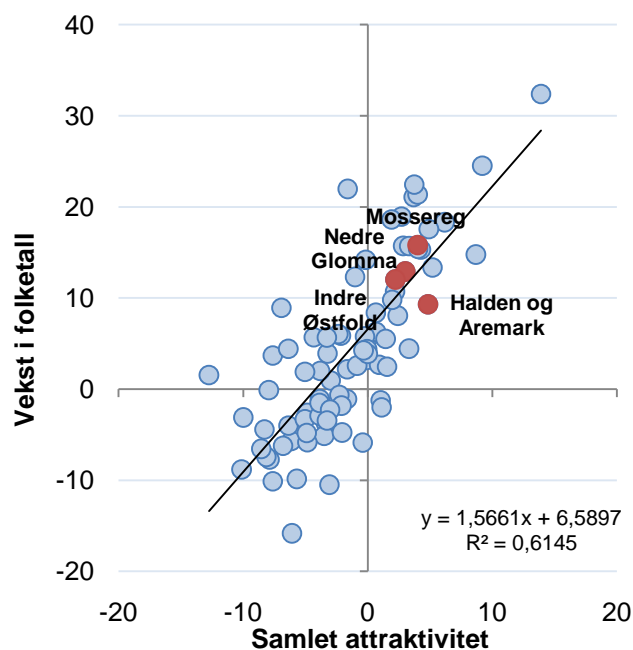
Indre Østfold på 16. plass og Nedre Glomma på 20. plass er også attraktive regioner. Vi kan se at det er den høye bostedsattraktiviteten som er drivkraften for alle de fire regionene. Alle taper langs bedriftsaksen.

De samlede vekstimpulsene fra de tre attraktivitetsdimensjonene forklarer nesten 62 prosent av variasjonen i befolkningsveksten i regionene. Store, folkerike regioner har en tendens til å få høyere vekst enn forventet, som forklarer noen av de 38 prosentene som modellen ikke forklarer.

Halden og Aremark har lavere befolkningsvekst enn samlet attraktivitet skulle tilsi. De andre regionene har litt høyere vekst.

Figur 82: Samlet attraktivitet for regionene på det sentrale Østlandet i perioden 2000-2009. Rangering for samlet attraktivitet blant de 83 regionene til venstre.

Figur 83: Sammenhengen mellom samlet attraktivitet og vekst i folketallet i regionene for perioden 2000-2009.

4.9 Samlet attraktivitet i kommunene

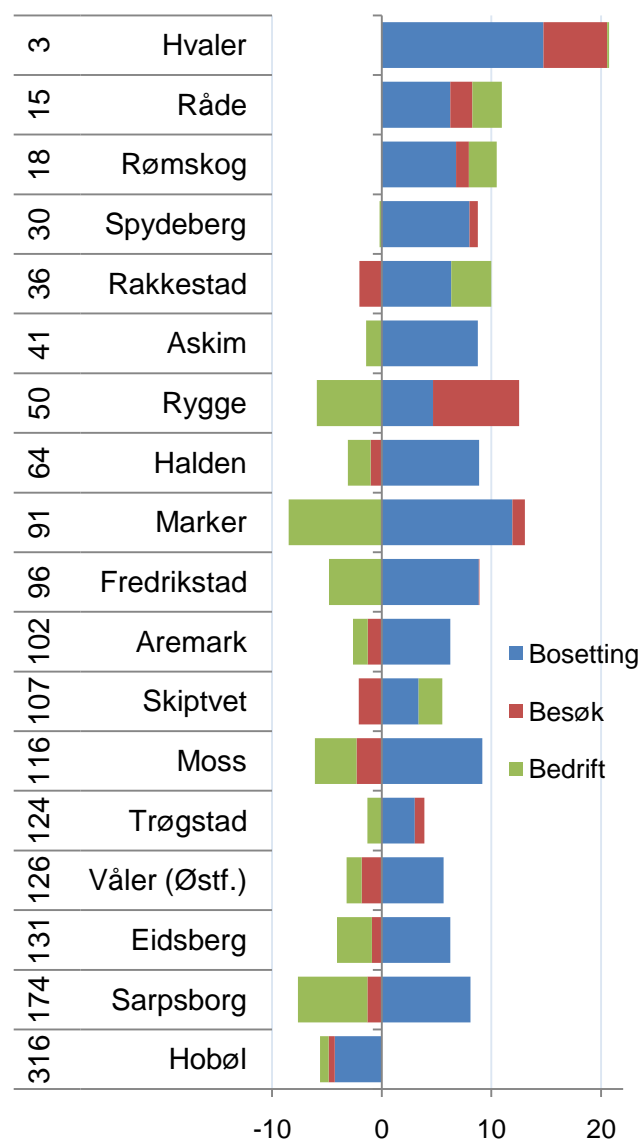
Hvaler har høyest samlet attraktivitet av kommunene i Østfold. Hvaler har vært svært attraktiv for både bosetting og besøk de siste ti årene. Hvaler er tredje mest attraktive kommunene i landet de siste ti årene.

Råde, Rømskog og Spydeberg er andre kommuner som har vært attraktive langs alle de tre dimensjonene, og er blant de 30 mest attraktive kommunene i landet.

Det er faktisk bare Hobøl som er under middels attraktiv av alle kommunene i Østfold. Alle de andre kommunene er klart mer attraktive enn middels.

Nesten alle kommunene får kraftige vekstimpulser fra bostedsattraktivitet. Mange kommuner har ganske store tap i antall arbeidsplasser i basishandlingene de siste ti årene, som har dratt ned.

Besøksattraktivitet har ikke betydd så mye, unntatt for Hvaler og Rygge, som har tjent mye på økt besøksattraktivitet.

Figur 84: Samlet attraktivitet i kommunene i Østfold i perioden 2000-2009. Nasjonal rangering helt til venstre.

ⁱ Alle tallene som er brukt i kapitlet om befolkning og arbeidsplasser er hentet fra SSB, enten fra statistikkbanken på internett, eller fra spesialkjøringer som Telemarksforskning har fått utført av SSB.

ⁱⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarksforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱⁱ I figuren har vi beregnet hvor stor etableringsfrekvens fylkene ville hatt, dersom de hadde hatt gjennomsnittlig etableringsfrekvens i alle bransjer, og lagt dette ut på den horisontale aksene. På den vertikale aksene er det den faktiske etableringsfrekvensen. Den oppmerksomme leser vil kanskje se at regresjonslinjen ikke er lagt med beste tilpasning, men at den er tvunget gjennom origo. Det kommer av at en rett fram regresjon ville ha gitt en betaverdi på over 1,4. Dette kommer igjen av at de fylkene som har en positiv bransjestruktur også har sterk befolkningsvekst. En urban bransjestruktur gir høy etableringsfrekvens, og det er i de urbane områder at befolkningsveksten er sterkest, og befolkningsveksten stimulerer også til nyetablering. Den sterke sammenhengen mellom bransjestruktur og befolkningsvekst kan få en til å undres. Denne sammenhengen finner vi også i tidligere år.

^{iv} Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reproduisert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.